lum teneris exludere, aut corrigere circumstantias inutiles, si quæ sint; minime credulitatem infallibilitatis effectus, conformiter ad vires naturales rerum, quæ exhibentur; nam causa naturalis necessitatio agit.

269 Huc reducitur, quando aliquid agis aut omittis sub tali circumstantia, aut tempore, v. gr. iter agis die Jovis, iter omittis die Martis, non vis tredecim invitatos simul discumbere, cum firma credulitate infallibilitatis eventus boni, quem speras; aut mali, quod times. Tunc quidem superstitiosus eris; minime vero, si ei tempori sit adjuncta circumstantia, ex qua prudenter timeatur eventus malus, &c. puta si tunc prudenter timeas esse inimicos, aut latrones in via, &c.

270 In rebus naturalibus, quoties non apparet immixta superstitio aliqua, ut sunt verba incognita, determinatus numerus vanus, aut modus inutilis, tunc præsumendum est pro viribus naturæ, 1. quia in dubiis melior est conditio voluntatis volentis rebus illis uti ad sanitatem, aut grave utile sui, aut proximi, & in dubio non præsumitur delictum, 2. Quia in dubiis melior est conditio naturæ, nam natura ex sæpius contingentibus præsumenda est potens, & mirabilis in operantibus suis; ex quo enim videmus, ferrum trahi a magnete, arguimus in magnete virtutem naturalem ferri tractivam, &c. ita Tamb. *cit. num.* 63. ex Sanchez, & Bord. *in man. Consult. sect.* 34. *n.* 10.

SACRA SIMUL, ET NON SACRA.

271 Si ad aliquem obtinendum effectum, cum sacris adhiberes res naturales inutiles, aut profanas irreverentes, superstitiosus eris. Item, si res naturales utiles sacris adjungas, putans, sacra necessario naturalibus rebus indigere, seu ab his vim efficacem habere; tunc ultra superstitionem adjungis hæresim.

272 Si vero res naturales utiles adhibes, ex illis effectum expectans, & insuper sacras adjungis ad Deum pro adjutorio precandum, prudenter simul, & pie te gessis; quoniam causæ naturales efficacissimæ, Deo non adjuvante, inutiles sæpe reddunt, juxta illud Psalm. 126. *Nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat, qui custodit eam.* Hinc ait Apostolus: *Ego plantavi, Apollo rigavit, Deus autem incrementum dedit.*

273 Ictericiam curare cum oratione sacra, & cum filo de lizzo, quo statura, & brachia extensa ægri ter metiuntur, cum aliis circumstantiis, superstitiosum est, quia omnes circumstantiæ adjunctæ præter orationem sunt vanæ, & inutiles. Secus, si solam sacram orationem adhibeas, in qua solent esse vera Nomina Dei, *& dicta in num.* 258. attendas. Cum hac sola oratione, tribus diebus ad honorem Sanctissimæ Trinitatis recitata, circumstantiis vanis, & inutilibus secluse; sæpe ictericiam curatam vidi. Tunc igitur a Deo effectus ex opere operantis expectatur, minime cum certitudine infallibilitatis effectus, sed cum pia spe, & fiducia in Deum; quoniam cœlestis medicus animabus atque corporibus solet medelam largiri.

274 Ex his patet, quid sit de incantatoribus dicendum.

MALEFICIUM

275 Est vis, ac potestas nocendi alis ex pacto expresso, vel tacito cum dæmone. A Magia differt per hoc, quod illa intendit facere mira, hoc vero ad nocendum dirigitur.

276 Dividi potest in duas species, scilicet in maleficium amatorium, quo hominum animi ad carnalem amorem flectuntur; sub quo comprehenduntur verba, aut scripta superstitiosi ordinata ad amorem; & in veneficium quod ad nocendum alii dirigitur.

277 Unum maleficium alio maleficio solvere non licet. Potest tamen status, aut res illa, quæ solet a maleficio componi, comburi, nullum, quod superstitionem sapiat, adnitendo.

278 Ad hanc speciem spectant lamiæ, seu stryges, vulgo donne di fora.

279 Sub hujusmodi superstitionibus maxime comprehenditur abusus Sacramentorum, aut sacramentalium, ad thesauros inveniendos, ad amorem provocandum, &c.

280 Alia demum delicta, pro quibus est facienda denuncianda, habes in Edicto DD. Inquisitorum Regni Siciliæ.

QUÆRES V.

281 *Quæ sit hæresis ad Sanctum Officium spectans?*

Hæresis in *num.* 258. definita est duplex, una scilicet mere interna, seu pure mentalis, quæ consummatur ipso intellectu, nullo signo exterius dato; & hæc quamvis in rigore theologico sit hæresis formalis; cum ei proprie conveniat definitio hæresis, non incurrit tamen pœnas contra hæresim ab Ecclesia fulminatas, nec est reservata, sed potest a quolibet Confessario absolvi, etiam sine Bulla, quoniam juxta communem Theologorum Ecclesia non judicat de internis.

282 Alia est externa, quæ videlicet exterius prodit per aliquam vocem, scripturam, nutum, aut signum, ex effectu hæresis prodiens, eamque, quantum est ex se, determinate demonstrare valens; & hæc incurrit omnes pœnas contra hæresim fulminatas, eisque reservata. Ita ut neque v teute Bullæ, neque Jubilæi possit absolvi, nisi talis facultas expresse concedatur, ut Decr. Univ. Inquis. Rom. sub Alexandr. VII. anno 1656. aut nisi in articulo mortis, in quo quidem ex Trid. *sess.* 14. *c.* 7. etiam si fuerit publica, potest a simplici Sacerdote absolvi, sicut & alii casus reservati, imposito juramento de se præcisitandio Superiori, & de stando mandatis Ecclesiæ, si convaluerit; idque etiamsi fit occultissima, ut si vox a nullo fuerit audita, nec signum visum, & scriptum fuerit combustum; quia tunc, cum signum illud externum sit per se sensibile, est per accidens occulta, ac proinde cadit sub lege pœnali Ecclesiæ, quæ judicat de externis; & hæc spectat ad S. Officium, & si contingat ab aliquo sciri, est denuncianda.

Ut hæresis igitur sit reservata, & pœnas incurrat, requiritur.

1 *Ut sit externa*, ut jam explicatum est.

2 *Ut actus externus sufficienter, & determinate hæresim manifestet.* Unde non est reservata, si fit externa per signum, aut verba indifferentia; ut si quis mente teneat: *Deus non est trinus*; & exterius proferat: *Non est.*

3 *Ut manifestet hæresim internam præsentem.* Unde non est hæreticus externus, qui per jocum fingit, aut vere dicit, se aliquando tentisse errorem in fide, puta, Deum non esse trinum, nisi id dicat animo eamdem hæresim confitendi, seu in ea complacendi; ita Alberg. *in Mag. cap.* 2. *num.* 5.

4 *Ut actus externus sit mortalis, & manifestativus animi hæreticalis.* Hinc qui suam hæresim internam exterius manifestat amico, aut Confessario, causa capiendi consilium, aut confitendi, non est hæreticus, nec in excommunicationem, incidit; quia non manifestat eam animo hæreticali, sed est paratus corrigi.

Item, qui motus hæresi interna, qua putat licitum esum carnis diebus prohibitis, carnem in parva quantitate edat, nec est hæreticus externus, nec in censuram incidit quia requiritur, ut actus externus sit mortalis, non per solam relationem ad actum internum, sed etiam secundum operis externi quantitatem. Ita Alberg. *cap.* 12. *num.* 8. cum Bonac. Diana, & aliis. Adde, præfatum actum externum non esse ex se determinate manifestativum erroris interni.

De Schismate, quod quidem Ecclesiam Christi dividit,

dit, negando obedientiam Summo Pontifici Romano, eodem modo est discurrendum, sicut de hæresi; nimirum, quod non possit absolvi, si sit externum cum errore in intellectu.

283 Hinc non est hæreticus, qui exterius tantum fidem negat, aut adorat idolum; quia non errat in intellectu, ac proinde non incurrit pœnas, & censuras contra hæreticos latas, licet in foro externo secundum externa procedatur, & inde sit denunciandus; *vid. num.* 330.

284 Busembaum *lib.* 2. *tract.* 1. *cap.* 4. *dub.* 3. *n.* 5. ait, rusticos, & alios homines simpliciores in locis hæreticorum existentes, ut in Germania, qui habentur hæretici, & tamen ratione suæ ignorantiæ, & simplicitatis pertinaces non sunt, posse absolvi a suis Parochis: rario est, quia non sunt hæretici formales, & habent fidem Catholicam in Baptismo acceptam, quæ non amittitur, nisi erranda pertinaciter; ita ille ex Layman.

Id contingere potest, quatenus hæretici volentes suos filios naturali odio contra fidem Catholicam crescere, eis, a pueris, Catholicos speciebus horroris tamquam lupos repræsentant; & ita, licet possint diu in errore sine pertinacia vivere; statim ac autem est eis sufficienter propositum, Ecclesiam universalem oppositum tenere, statim incipiunt esse pertinaces.

285 Certum tamen est, hæreticum esse illam, qui positive, seu affirmative de aliquo articulo fidei dubitat, hoc est, deliberate judicat esse dubium, similiter & eum, qui opinative solum assentitur rebus fidei, putans aliquem articulum fidei esse solum probabilem; utriusque ratio est, quia cum fides sit certa, & infallibilis, utpote innixa testimonio divino, requiritur, ut articuli fidei certo credantur ex Dei revelatione.

286 Dixi: *opinative solum*: quia ex vi alicujus rationis affirmare probabilem aliquem articulum, non esse hæreticum, imo laudabile, modo teneas ex vi revelationis esse certum, docet Tamb. *de fide cap.* 1. §. 7. *num.* 3. cum Castropal.

287 Et Busemb. *cit. num.* 2. addit, quod negative tantum dubius, hoc est suspendens judicium, & circa utramquam partem negative se habens, per se, & simpliciter non sit hæreticus. 1. Quia non habet judicium, & consequenter non errorem in intellectu, dummodo tamen non ideo suspendat, quod virtualiter judicet, non constare de certitudine objecti, 2. quia hæresis est infidelitas positiva. Hinc ultra formale dubium dari debeat judicium intellectus affirmantis, rem fidei non esse certam: quod judicium est hæresis. Alberg. *c.* 5. *num.* 6. *cum Portel. & Sousa.*

At hoc haud mihi placet sic absolute dictum; nam quis vel est negative dubius circa aliquem articulum fidei, qui non est ei a parentibus, aut Parocho sufficienter propositus; & tunc sumus in casu ignorantiæ: vel circa articulum fidei, qui supponatur sufficienter propositus; & tunc negative dubius est hæreticus, quia tunc suspendendo judicium, virtualiter judicat non constare de certitudine objecti; præceptum autem fidei obligat ad poscrive judicandum verum & certum articulum fidei sufficienter propositum.

Hinc Albergh. cum Valentia, & Sanchez, rite excipit natos, & educatos inter hæreticos in fide non satis instructos; de iis namque dubitare licet, donec instruantur, & recte nostræ fidei credibilitatem apprehendant: quia in illis dubitatio, & virtuale judicium de incertitudine non est cum pertinacia.

288 Quando tamen dubietas oritur ex sola tentatione, uti solet accidere, cum repugnantia, & displicentia voluntatis; tunc vel non erit peccatum, sed potius materia meriti, quia actus ille intellectus erit pure naturalis; vel si peccatum, non nisi veniale: ita Summistæ.

QUÆRES VI.

289 *An in casu, quo qui incidit in hæresim externam, fuit excusatus ab excommunicatione Bullæ Cœnæ, sit denunciandus?*

Plures a Doctoribus dantur casus, in quibus, qui incidit in hæresim externam non incidit in excommunicationem Bullæ Cœnæ.

290 Id principaliter contingit, quando hæresis, licet publica, est mere externa.

291 Allos duos referunt casus Tamb. *tom.* 1. *de Pœnis, lib.* 5. *cap. n.* 4. & 7. Bardi *in selectis moralibus lib.* 6. *quæst.* 5. *pag.* 303. & apud eos Castrop. Suarez, Sanchez, & alii in quibus committens delictum excusatur ab excommunicatione reservata in Cœna Domini; & sunt metus cadens in virum constantem, aut ignorantia censuræ, ita ut qui committit hæresim formalem externam, etiam cum errore in intellectu, ignorans tamen ei esse annexam excommunicationem reservatam in Cœna Domini, excommunicationem non incurrit, ac proinde possit a quolibet simplici Confessario absolvi: *v. n.* 256.

292 Ratio est, quia hæc est differentia inter casus reservatos Pontifici, & reservatos Episcopo, quod casus non est reservatus Pontifici, nisi cum excommunicatione conjunctus, non sic casus Episcopalis: nam Episcopi regulariter reservant delicta ratione ipsorum, unde, cum ratione ignorantiæ (quæ quidem excusat ab incursione censuræ) non sit annexa delicto hæresis excommunicatio, delictum hæresis non habetur pro reservato, ac proinde potest a quolibet simplici Confessario absolvi; & e contra ignorans excommunicationem edicto Episcopali annexam, etsi non incurrat in censuram, adhuc committit casum reservatum Episcopo, ita ut non possit a quoliber Confessario absolvi.

Quod autem in casibus Pontificiis culpa non sit reservata, nisi cum excommunicatione conjuncta, probatur primo ex usu, & praxi ecclesiæ, quæ in casibus Pontificiis non censet reservatam culpam, nisi cum excommunicatione conjunctam: cui praxi accedit communis Theologorum consensus.

Secundo ratione, quia Pontifex in Sacris Canonibus, & præsertim in Bulla Cœnæ, solum proponit istas censuras, & postea illas reservat: nam in Sixto Bullæ Cœnæ, in qua sit reservatio, id habetur expresse per hæc verba: *Cæterum a prædictis sententiis nullus per alium, quam per Romanum Pontificem, nisi in mortis articulo constitutus, absolvi possit*: sententiæ autem, supra quas immediate cadit reservatio, sunt ipsæ censuræ: igitur a censura reservatio redundat in culpam, ac proinde culpa non censetur reservata, nisi cum excommunicatione conjuncta: cum igitur ratione ignorantiæ ex communi sententia non incurratur censura, non incurritur reservatio, quia tunc culpæ deficit fundamentum reservationis, videlicet censura, quæ tali peccato individuo non est conjuncta.

293 Hoc autem dictum est a præfatis Doctoribus de ignorantia censuræ, minime de ignorantia reservationis: nam certum mihi est, quod qui commisit hæresim formalem externam, aut aliud delictum de Bulla Cœnæ, si sciat ei esse annexam excommunicationem Cœnæ Domini, ignoret tamen hanc esse reservatam, adhuc incidat in censuram reservatam, ita ut non possit a simplici Confessario absolvi, sed a Summo Pontifice, aut Inquisitoribus; quoniam ex communioni sententia contra aliquos ignorantia reservationis non excusat, sed reservatio regulariter incurritur ab ignorante; quia regulariter loquendo, reservatio non est pœna, qualis est censura, sed medicina; est enim limitatio potestatis Confessariorum ad bonum regimen, & ob bonum publicum facta, ut Fideles ab iis peccatis patrandis abterreantur; dum vident, non posse ab ordinariis Confessariis absolvi. Item reservatio est restrictio

ctio jurisdictionis in Confessario, & cum jurisdictio tota dependeat a voluntate Superioris, non oportet, ut eam sciat Reus, sed sufficit, si eam sciat Confessarius.

294 Ex quo fit, quod licet ignorans, aut non advertens pœnam, non incurrat in pœnam, puta in excommunicationem; sciens tamen pœnam, & ignorans reservationem incidat in reservationem; sicut licet ignorans, aut non advertens culpam, non incidat in reservationem; sciens tamen culpam, & ignorans reservationem, incidit in reservationem; quia licet in priori casu cadat fundamentum reservationis, nempe culpa, aut pœna voluntaria, atque inde cadat reservatio; stat vero in posteriori.

His vero datis & suppositis

295 Resp. ad quæstum affirmative; quia in foro externo secundum externa proceditur & suadetur a fortiori de blasphemia hæreticali, in quam prorumpens sine errore in intellectu est denunciandus, *ex n.* 210. a fortiori in casu hæresis. Qui igitur incidit in hæresim pure externam, aut in hæresim formalem externam, ignorans excommunicationem Bullæ Cœnæ, est Inquisitoribus denunciandus. *vid. num.* 288.

296 Dixi: *his datis*. Quia (ut rite advertit Diana *part.* 5. *tr.* 13. *res.* 18.) ignorantia excommunicationis reservatæ in casu hæresis non potest habere locum in nostris Regionibus Hispaniæ, & Italiæ, ubi viget S. Inquisitionis Tribunal, ex cujus præsertim contra hæreticos pervigili cura, est moraliter impossibilis ignorantia legis Ecclesiasticæ excommunicantis hæreticos, & maxime post *Decr. Univ. Inquisit. Rom.* sub Alex. VII. de anno 1656. quod jussu DD. Inquisitorum hujus Regni Siciliæ sub datis 15. Febr. 1657. video qualibet sexta feria post octavam Assumptionis Virginis in Communitatibus Regularium publice legi, quoque Confessarii, & Religiosi edorentur, crimen hæresis non posse etiam virtute Jubilæi absolvi; nil aliud cunctis est notius, quam crimen hæresis etiam occultum esse reservatum; imo (quis est, qui in aliquam hæresim cadat, cum experimur accuratiorem ad se occultandum ob timorem, ne deferatur ad S. Tribunal; ac proinde in nostris Regionibus moraliter & practice loquendo non potest dari casus, quod quis in hæresim formalem externam cadat, & possit a simplici Confessario absolvi, non quidem ratione ignorantiæ censuræ, quia hæc moraliter in nostris Regionibus non est possibilis; neque ratione metus cadentis in virum constantem, quia metus licet possit timorem incutere ad protumpendum in actum externum hæresis, non potest illum incutere ad habendum errorem intellectus, ut discurrenti patet.

CAPUT VII.

De libris prohibitis.

297 Libros prohibere spectat ad Summum Pontificem, quod regulariter facit per Congregat. Univ. 3. Officii, cujus auctoritas per totum Orbem extenditur.

298 Magistrum Sacri Palatii libros perniciosos prohibere posse, ait Bord. *in Man. consult. sect.* 48. *n.* 5. liquet ex quamplurimis prohibitionibus de eo factis, & in indice jussu Alex. VII. impresso registratis, subdit tamen: *Sed puto hanc ejus potestatem non excedere Urbem, & ejus districtum; quia nunquam vidi ejus prohibitiones publicari extra per inquisitores, nisi missas vel a Papa, vel a Sacr. Congreg. signum evidens, quod ejus potestas terminatur in locis urbis, & suburbanis, ubi hoc officio fungitur, ut inquisitores in suis Diœcesibus.*

299 Libros prohibere possunt Episcopi, & inquisitores ex Reg. 10. Indicis: *Liberum sit Episcopis, aut Inquisitoribus Generalibus secundum facultatem, quam habent, eos etiam libros, qui his regulis permissi videntur, prohibere, si hoc in suis Regnis, aut Provinciis, vel Diœcesibus expedire judicaverint.*

300 Quia autem Episcoporum & Inquisitorum ab actoritas contentiosa est restricta loco, & personis, ac proinde non operatur extra proprium territorium, talis prohibitio ut universaliter operetur, fieri solet vel per S. Congr. Universi. Inquisit. coram Sanctissimo per totum Orbem, vel per Inquisitores Supremæ Inquisitionis Hispaniarum pro cunctis Hispaniarum Regnis.

301 Generales libros suorum subditorum prohibere possunt, si absque eorum licentia fuerint impressi, aut si sint infamatorii, vel suæ Religioni perniciosi; si vero contineant hæresim, aut suspicionem, id spectat ad S. Tribunal, *ex n.* 249.

MATERIA,

302 Ob quam liber prohiberi solet, est quintuplex: 1. Quæ continet hæreses. 2. quæ tractat de Religione, nempe de re sacra, puta de S. Scriptura, de fide, de rebus ad Dei cultum, & Sanctorum sectantibus, de Theologia scholastica, & morali, de concionibus, de jurisdictione, & immunitate Ecclesiastica, de privilegiis Clericorum; minime si tractet de Philosophia, de historia, &c. Imo, ut dicatur de Religione tractare, requiritur, ut de ea tractet ex professo, minime, si obiter: *v. num.* 304. 3. De rebus obscœnis. 4. De casibus conscientiæ, in quibus tamen habentur opiniones laxæ, & periculosæ conscientiæ, aut nullam probabilitatem habentes; vel habetur aliquis error in fide, aut hæresis. 5. Qui tractat contra proximum, puta de jurisdictione uni data, & ab altero ablata, aut continet calumnias, injurias, &c. contra Religiones, personas Religiosas, Principes, &c.

FINIS

303 Prohibitionis. 1. Est odium hæreticorum. 2. Est, ut fides illæsa permaneat, ut fidelium scandalum, animarumque periculum vitetur, & ut pax, atque charitas in Republica Christiana servetur: *vid. num.* 362.

INDEX

304 Librorum prohibitorum tres constituit classes: in prima classe non tam continentur libri, quam eorum auctores, quatenus hi sunt hæretici, & horum sunt prohibiti libri tam editi, quam edendi, qui tamen hæresim continent: aut de Religione tractant, etiam si bene de ea tractent, & nullum errorem contineant, quoniam indignum est visum Ecclesiæ, ut fideles ab ejus hostibus erudiantur, & doctrinam de religione desumant, hæreticum Regio Psalte increpante in Psal. 49. *Peccatori autem dixit Deus. Quare tu enarras justitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? vid. numer.* 320.

305 In secunda classe continentur non Auctores, sed libri, quatenus eorum Auctores sunt Catholici; continent tamen doctrinam non sanam, & ideo prohibentur. Duplici autem modo doctrinam non sanam continere possunt. 1. Quia continent incidenter aliquam, seu aliquas hæreses, aut falsi dogmatis suspicionem. 2. Quia offensionem etiam in moribus tantum fidelibus afferre possunt; *ut in num.* 325.

306 Ex Bord. *in Man. Consult. sect.* 49. *num.* 57.

Nomine suspicionis falsi dogmatis venit error, qui creditur esse contra fidem: dogma enim pium est doctrina in fide. Gloss. *verb. seu potius, capit. satis* 7. *dist.* 96. Gloss. *fin. in d.* 3. *per caput qui Episcopus.* 2. *dist.* 29. *itaque falsum dogma est error contrarius doctrinæ de fide: doctrina autem fidei spectatur dupliciter,* 1. *ut talis est de fide definita, ut sunt articuli, & propositiones de fide definitæ, ut patet in Canonibus* Conc. Tridentini. 2. *in doctrina fidei aliquæ sunt propositiones, quæ ab aliquibus putantur de fide, ab aliis negantur esse de fide: pono exemplum in hac propositione: Papa in canonizatione San-*

Sanctorum non potest errare: aliqui dicunt, esse de fide, quod ego teneo: alii negant, ut dixi sect. 45. *n.* 162. *de, quod ego teneo: alii negant, ut dixi sect.* 45. *n.* 162. *Hæresis ergo diversa, & ex diametro opponitur fidei, falsum vero dogma, de quo est suspicio, opponitur fidei non ex diametro, sed secundum suspicionem, & opinative tantum, non definitive ut hæresis: v. num.* 341.

307 Aptius exemplum est in hac propositione, *Papa in Beatificatione errare non potest*: nam plures Doctores, inter quos Diana *part.* 11. *tract.* 2. *res.* 18. & 19. qui rite fatentur esse de fide, quod Pontifex non possit errare in Canonizatione Sanctorum, id negant de Beatificationes; unde concludunt, quod qui negaret Beatum aliquem esse in gloria, non esset hæreticus formalis, sed ejus propositio esset temeraria, quia contra communem Doctorum, & fidelium sensum: scandalosa, quia fideles a Beatorum cultu, & veneratione retraheret: impia, quia contra cultum viris beatis debitum: suspecta falsi dogmatis, quatenus est contra dogma pium, seu doctrinam opinative de fide, in quantum quamplures Doctores docent, etiam de fide esse Romanum Pontificem in Beatificatione errare non posse, & demum suspecta de hæresi, quia sic dicens videtur negare in Papa potestatem ad beatificandum.

308 Doctores autem, qui concedunt de fide esse, Papam errare non posse in Canonizatione, & id negant de Beatificatione, pro præcipua disparitate assignant, quia Canonizatio est ultimum judicium Ecclesiæ, quo definitur, virum Dei esse in gloria; post quod nil amplius discutitur. Beatificatio vero non est ultimum judicium, quoniam post illud, antequam ad Canonizationem deveniatur, fit novum examen, testes & miracula recipiendo; quod non fieret, si de fide esset Pontificem non posse in Beatificatione errare, nam, quod est de fide certum, ulteriori certitudine minime eget, cum sit infallibilis veritatis.

309 In hac autem re, quæ obiter hic mihi tractanda suppetit, dico, de fide esse Romanum Pontificem, tam in Canonizatione, quam in Beatificatione, errare non posse, ita ut dicens eum posse errare, seu Sanctum, aut Beatum non esse in gloria, sit hæreticus formalis, Bord. *res.* 113. *numer.* 15. Verticelli *tract.* 8. *quæst.* 24. & 25.

310 Ratio est quia hæc propositio: *Romanus Pontifex in canonizatione, & beatificatione errare non potest*, sequitur ex duplici præmissa de fide, videlicet: *Romanus Pontifex docens Ecclesiam in iis, quæ spectant ad materiam fidei, & doctrinam morum, errare non potest, sed canonizatio, & beatificatio spectant ad materiam fidei; igitur*, &c. Minor liquet, quia canonizatio, & beatificatio est actus externæ confessionis fidei contentæ in articulo de Communione Sanctorum: major constat ex Evang. Joannis *cap.* 14. *Ego rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum Spiritum veritatis, & capit.* 16. *Cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem*: & Matth. *cap.* 18. *Ubi enim sunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum*; hinc Apostolus 1. ad Tim. 3. inquit: *Ecclesiæ Dei vivi, columna, & firmamentum veritatis*: firmitas autem Ecclesiæ, & securitas eam non errandi, est fundata in firmitate capitis, & securitate non errandi Magistrum, ex Evang. Matth. *cap.* 16. *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam.*

311 Et licet Romanus Pontifex; antequam ad Beatificationem, & Canonizationem veniat, utatur testimoniis hominum in se fallacium, illis tamen solum dispositive utitur; ad actum autem Beatificationis, & Canonizationis non devenit, nisi per interiorem Spiritus Sancti motionem, & assistentiam; ad quem quidem minime deveniret, si testimonia hominum mendacia forent; quia Spiritus, ubi vult, spirat, & inspiratum ducit, quo non vellet.

312 Ad disparitatem inter Beatificationem, & Canonizationem, in oppositum assignatam, Respondeo cum Verticelli *tract.* 8. *quæst.* 25. novum examen pro Canonizatione non fieri de virtutibus viri Dei, neque de miraculis in vita, aut ante Beatificationem partatis, sed de perseverantia cultus, & miraculorum; unde per Beatificationem fit absolutum, & completum judicium, quod vir Dei sit in gloria; imo ut talis toti Ecclesiæ proponitur: hinc ubique a fidelibus Beatus certo absque formidine in gloria creditur, & ad gratias impetrandas invocatur, cum hæc sola limitatione, quod uni soli Provinciæ, aut Religioni cultu Officii, & Missæ colendus proponatur; in quantum, licet de fide sit, Beatum esse in gloria, non est tamen convenient, ut quilibet existens in gloria, publico cultu Officii & Missæ in tota Ecclesia colendus decernatur; sed ille, qui ob heroicas virtutes, & insignem sanctitatem, ex multitudine, & qualitate miraculorum significatus, Deo acceptissimus, & apud fideles eximia devotione habitus dignoscitur; hinc novum examen fit de perseverantia cultus, & miraculorum, ut insigni Beati sanctitate, & magna fidelium devotione comperta, solemniter ad judicium de ejusdem gloria deveniatur, & in tota Ecclesia honor Officii & Missæ concedatur.

313 Non obstat dictum, quod vulgo Augustino imputatur: *Multi Sancti venerantur in terris, quorum corpora cruciantur in inferno*: quia nec est Augustini, nec veritatem habet de Sanctis a Romano Pontifice Ecclesiæ propositis; sed de hypocritis, ab hominibus, qui abscondita cordis penetrare minime valent, Sanctis putatis, quatenus in vestimentis ovium, suasque facies exterminantes, Sancti apparenter; sed revera lupi rapaces, & diaboli martyres decesserunt; de vere autem justis & sanctis canit Regius Psalte: *Exultabunt justi in gloria, lætabuntur in cubilibus suis; gaudent in cœlis animæ Sanctorum.*

314 In tertia classe continentur libri, qui prodierunt sine nomine Auctoris. Verum non omnes hi sunt damnati, nam sæpe viri docti & sancti ad inanem vitandam gloriam libros perutiles, & sanam continentes doctrinam, sine nomine condidere; sed illi, qui continent doctrinam pravam fidei, aut moribus adversam, Lupus *part.* 4. *lib.* 25. *dist.* 1. *art.* 1. *pag.* 459. Unde libri hujus tertiæ classis ad primam, aut secundam possunt reduci; id innuit Alex. VII. *in Bulla n.* 332. relata his verbis: *Contingit ut plerique libri ignoti scriptoris, qui tertiæ classi assignantur, pejores multo sint, quam in prima, & secunda recensiti.*

DSCRIMEN

315 Inter primam, & secundam classem est duplex: 316. Primum est, quia liberum 1. classis prohibitio fit principaliter non tam propter materiam, si sit prava, quam propter ipsos Auctores hæreticos; & ideo omnes eorum libri tam editi quam edendi, de Religione tractantes, damnati censentur, etiamsi sanam doctrinam contineant, ob rationem *num.* 304. relatam: liberum autem 2. classis prohibitio fit ob materiam pravam, quam continent sive contra fidem, sive contra bonos mores, &c. quamvis ab Auctoribus Catholicis prodierint; adeoque hi libri non prius censentur prohibiti, quam specialiter fuerint in Judicem librorum prohibitorum relati; ad differentiam librorum 1. classis; qui eo ipso, quod sunt Auctoris hæretici, damnantur, etiamsi in Indice non reperiantur. Lupus *cit. pag.* 459. Hic damnato opere hæretico, non censetur damnatum nomen Auctoris, nisi fit convictus, vel confessus de hæresi, aus nisi fit de natis ex secta hæretica. Quia licet aliquas hæreses in opere protulerit, præsumitur, quod ex inadvertentia, aut ignorantia protulerit, sine pertinacia; damnato autem Auctore, omnia ejus opera etiam edenda, quæ de Religione tractant, damnata censentur, quia hæc, ut accessorium, sequuntur naturam sui principalis, Bord. *in man. Consult. sect.* 48. *n.* 28. Auctor ergo

ergo per prohibitionem librorum 1. classis damnatur, quia est pertinax, & dignus pœna; per prohibitionem vero librorum 2. classis mortificatur, quia debebat advertere, & si erat imperitus, non scribere.

317 Ob eamdem rationem nec hæretici, nec eorum libri possunt a Catholicis in suis operibus citari ad honorem, quamvis loquantur ad Religionis favorem; bene vero ad confusionem, eorum impugnando errores; nam in Ecclesiastici *cap.* 15. scriptum est: *Non est speciosa laus in ore peccatoris; quoniam a Deo profecta est sapientia, sapientia enim Dei adhibit laus, & in ore fidelis abundabit, & dominator dabit eam illi.* Catholici autem, & eorum libri prohibiti citari possunt etiam ad honorem, quoad bonam doctrinam.

318 Secundum discrimen est; quia libri 1. classis sunt prohibiti duplici excommunicatione, prima est excommunicatio Bullæ Cœnæ reservata Sum. Pontifici; quæ incipit ante Trident. a Nicol. III. anno 1280. & novissime habetur exemplum ex Urb. VIII. anno 1627. *in 1.* §. his verbis:

319 *Excommunicamus, &c. quoscumque Hussitas, Wiclephistas, Lutheranos, & a Christiana fide Apostatas, ac omnes, & singulos alios hæreticos, quocumque nomine censeantur, & cujuscumque sectæ existant, ac eis credentes, eorumque receptatores, fautores, & generaliter quoslibet illorum defensores, ac eorumdem libros hæresim continentes, vel de Religione tractantes; sine auctoritate nostra, & sedis Apostolicæ, scienter legentes, aut retinentes, imprimentes, seu quomodolibet defendentes, ex quavis causa publice, vel occulte, quovis ingenio, vel colore non solum heresis, & eos, qui se a nostra, & Romani Pontificis pro tempore existentis obedientia pertinaciter subtrahunt, vel recedunt.*

320 Sub prohibitione igitur, & excommunicatione Bullæ Cœnæ, non continentur libri hæreticorum tractantes de Philosophia, Medicina, Historiis, &c. qui nullam hæresim continent, nec libri *num.* 355. referendi; sed soli libri hæreticorum, qui hæresim continent, aut de Religione tractant.

321 Secunda est excommunicatio Indicis, & Pii IV. de qua modo, quæ non est reservata.

322 Libri vero secundæ classis, qui tamen continent hæresim, aut falsi dogmatis suspicionem, sunt prohibiti sola præfata excommunicatione Indicis, cæteri autem, qui sunt prohibiti, non quia continent hæresim, aut falsi dogmatis suspicionem, sed ob alias causas contra bonos mores, puta, quia tractant de rebus obscœnis, de jurisdictione cum præjudicio pacis, & infamatoriis, injuriosis, quia continent propositiones laxas, &c. non subjacent excommunicationi Indicis, & Pii Quarti, sed peccato mortali, & punitioni arbitrariæ Episcoporum, aut Inquisitorum: *v. n.* 331.

323 Pro qua re sciendum est, Indicem librorum prohibitorum a Deputatione Concil. Trident. confectum, plures librorum species prohibere, at non eas omnes prohibere sub excommunicatione.

324 Quantum ergo ad prohibitionem,

Primo, in 2. Regula dicti Indicis prohibentur omnes prorsus Hæresiarcharum libri, etiam de Philosophia, Medicina, &c. qui nullam hæresim continent, nec de Religione tractant: his verbis:

Hæresiarcharum libri, &c. cujuscumque nominis, tituli, aut argumenti existant, omnino prohibentur.

Quod fit in maximum eorum odium, & ut omnino eorum memoria pereat.

325 Secundo, in eadem Regula, quoad aliorum hæreticorum libros sequitur:

Aliorum autem hæreticorum libri, qui de Religione quidem ex professo tractant, omnino damnantur. Qui vero de Religione non tractant, a Theologis Catholicis jussu Episcoporum, & Inquisitorum examinati, & approbati permittuntur.

Hinc libri hæreticorum de Philosophia, Medicina, Historiis, & similibus; qui nullam hæresim continent, examinati, & approbati ut tales, non prohibentur, sed permittuntur; sunt tamen prohibiti, antequam examinentur: *vid. num.* 334.

326 Par est Regula 5. *Libri illi, qui hæreticorum Auctorum opera interdum prodeunt, in quibus nullæ, aut paucæ de suo apponunt, sed aliorum dicta colligunt, cujusmodi sunt lexica, concordantiæ, apophthegmata, similitudines, indices, & hujusmodi, si quæ habeant admixta, quæ expurgatione indigeant, illis Episcopis, & Inquisitoris una cum Theologorum Catholicorum consilio sublatis, aut emendatis, permittantur.*

327 Tertio, *in 4. & 6.* Regula prohibentur Biblia vulgaria, & libri controversias inter Catholicos, & hæreticos differentes, pariter vulgari idiomate conscripti, ita ut, qui eos præsumperint legere, aut retinere, peccent mortaliter, & absolvi non possint, nisi prius Bibliam, aut libros præfatos Ordinario, aut Inquisitori tradiderint.

328 Quarto, in Regula 7. *Libri qui res lascivas, seu obscœnas ex professo tractant, narrant, aut docent, &c. omnino prohibentur, & qui eos habuerint, severe ab Episcopis puniantur. Antiqui vero ab Ethnicis conscripti, propter sermonis elegantiam, & proprietatem, permittuntur; nulla tamen ratione pueris perlegendi erunt.*

329 Quinto, in Regula 9. *Libri omnes, & scriptæ Geomantiæ, Hydromantiæ, Aeromantiæ, Pyromantiæ, Onomantiæ, Chyromantiæ, Necromantiæ, sive in quibus continentur sortilegia, veneficia, auguria, auspicia, incantationes, artes magicæ, prorsus rejiciuntur. Episcopi vero diligenter providebunt, ne Astrologiæ judiciariæ libri, tractatus, Indices legantur, vel habeantur, qui de futuris contingentibus, successibus, fortuitis, vel casibus, aut iis actionibus, quæ ab humana voluntate pendent, certo aliquid eventurum affirmare audent; permittuntur autem judicia, & naturales observationes, quæ navigationi, agriculturæ, sive medicæ artis juvandæ gratia conscriptæ sunt.*

Item in observatione circa dictam nonam Regulam, exercentes præfatas artes, & legentes, aut retinentes recensitos libros, dantur puniendi nedum per Ordinarios, verum etiam per Inquisitores locorum, ex Conflit. Sixti V. de anno 1585. unde præfati sunt denunciandi, Lupus *pag.* 459.

330 Sexto denique in observatione circa præfatum Indicem omnino damnantur, & prohibentur libri Thalmud Hebræorum, & alii Cabalistici, & nefarii Hebræorum libri. Item libri Magazor, qui continet officia, & cæremonias Hebræorum, & Synagogæ, solum permittitur in Hebræa lingua, & prohibetur in omni alia lingua.

331 Quantum autem ad excommunicationem t posteaquam dictus Index recensitas librorum species prohibuit; denique in Regula 10. in fine concludit.

Ad extremum vero omnibus Fidelibus præcipitur ne qui's audeat contra harum regularum præscriptum, aut hujus Indicis prohibitionem, libros aliquos legere, aut habere.

Quod si quis libros hæreticorum, vel cujusvis Auctoris scripta ob hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem damnata atque prohibita legerit, sive habuerit, statim in excommunicationis sententiam incurrat; qui vero libros alio nomine interdictos legerit, aut habuerit, præter peccati mortalis reatum, quo afficitur, judicio Episcoporum severe punietur.

Hæc est Indicis Tridentini dispositio.

332 Quia tamen variis temporibus Summi Pontifices quoad libros prohibitos varia fanxere, novissime Alex. VII. volens confusionem vitare, & hanc materiam librorum prohibitorum una lege regulare, die 5. Martii 1664. edidit Bullam, quæ incipit: *Speculatores domus Israel*, quam referunt Lantusca in *Bullario tom. 6. Const.* 147. *pag.* 220. & Bord. *in man. Consult. sect.* 49. *num.* 6. per quam Alex. VII. omnes pœnas, & censuras contra legentes, & retinentes, &c. libros prohibitos hactenus latas reduxit ad pœnas contentas in eodem

fiit. Pii IV. quæ incipit: *Dominici gregis*, super dicti Indicis Tridentin. confirmatione edita. Verba Bullæ Alex. VII. sunt tenoris sequentis.

Indicem (supple tu *librorum prohibitorum*) *observari mandamus, & præcipimus sub pœnis in Conflit. fel. mem. Pii IV. eisdem prædecessoris nostri super dicti Indicis Tridentini confirmatione edita contentis, ad quas varietatis veterum decretorum in proponendis transgredientium pœnis tollendæ gratia, omnes, & singulas pœnas, per Constitutiones Apostolicas, & decreta anteriora hujusmodi quomodolibet inflictas harum serie reducimus, firmis tamen manentibus his, quæ de Auctoribus, & libris damnatis in literis Apostolicis die Cœnæ Domini publicari solitis sancita sunt, circa quos nihil omnino mutare, ac ne contingere quidem intendimus.*

333 Pœnæ autem, & censuræ in recensita Constit. Pii IV. contentæ sunt, ut sequitur:

Si quis autem adversus eas regulas, prohibitionemque fecerit, is quidem, qui hæreticorum libros, vel cujusvis Auctoris scripta propter hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem damnata, atque prohibita legerit, habuerit've, ipso jure in excommunicationis pœnam incidant, eamque ob causam in eum, sui de hæresi suspectum, inquiri & procedi liceat, præter alias pœnas super hoc ab Apostolica Sede, sacrisque Canonibus constitutas. Qui autem libros de alia causa prohibitos legerit, habuerit've, præter peccati mortalis reatum, Episcoporum arbitrio severe se noverit puniendum, &c. Datum Romæ, &c. die 24. Martii 1564.

334 Hinc Bulla Pii IV. excommunicatione latæ sententiæ non reservata, afficit tantum libros quoscumque hæreticorum; & libros aut scripta propter hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem prohibita, sive sint hæreticorum, sive Catholicorum; minime vero libros Catholicorum ob aliam causam prohibitos; puta quia contra bonos mores, &c. ac proinde hi nulli subjacent excommunicationi: *v. num.* 323. 325. & 356.

335 Et licet isti, qui legerint, aut habuerint libros alia de causa prohibitos, tradantur puniendi Episcopis; possunt tamen puniri ab Inquisitoribus, quia hi sunt eorum judices, ut constat ex litteris Inquisitori Cremonæ conscriptis per Cardin. Mellin. 6. Februarii 1627. his verbis:

Essendo solito, che negli Editti del S. Officio s' impongono pene a chi tiene libri, non solo eretici, e sospetti, ma anco di cose lasciive, e contra bonos mores, possono, e devono gl' Inquisitori procedere all' esecuzione delle pene comminate contro gli trasgressori, Bord. *in man. Consult. sect.* 49. *num.* 83. *v. num.* 346.

QUÆRES I.

336 *An retinentes libros, aut scripta astrologiæ judiciariæ, geomantiæ, divinationis, artis magicæ, &c. relata in n.* 329. *aliquam excommunicationem incurrant, & suspicionem hæresis?*

Videtur absolute affirmandum, 1. ex Bulla Sixti V. de anno 1585. *n.* 245. ubi postquam disposuit contra exercentes, ad libros devenens sequitur:

Prohibentes omnes, & singulos libros, opera, & tractatus hujusmodi judiciariæ Astrologiæ, & Geomantiæ, Hydromantiæ, Pyromantiæ, artis magicæ, aut in quibus sortilegia, veneficia, augurias, auspicia, execrabiles incantationes, & superstitiones continentur, ac ut supra in memorata Indice interdictos sub censuris, & pœnis in eo contentis, a quibuscumque Christi Fidelibus legi, aut quomodolibet retineri, sed illos Episcopis, & Ordinariis locorum, vel Inquisitoribus prædictis præsentari, & consignari debere: & nihilominus eadem authoritate statuimus, & mandamus, ut contra scienter legentes, aut retinentes libros, & scripta hujusmodi, seu in quibus talia continentur, similiter iidem Inquisitores libere, & licite procedant, ac procedere, & pœnis condignis punire, & coercere possint.

337 Ubi licet Sixtus nullam novam contra hujusmodi libros legentes, aut retinentes, excommunicationem imponat; eos tamen excommunicationi Indicis subjici, satis innuit illis verbis: *in memorato Indice interdictos sub censuris, & pœnis in eo contentis.*

338 Secundo ex Bulla Urb. VIII. relata *num.* 245. ubi infligitur excommunicatio latæ sententiæ, licet nulli reservata.

339 Respondeo, legentes, aut retinentes libros recensitos, aut scripta, esse suspectos de hæresi, & incurrere excommunicationem Indicis, si libri, aut scripta contineant suspicionem hæresis, aut falsi dogmatis: minime vero, si suspicionem hæresis, aut falsi dogmatis non contineant; Bord. *in man. Consult. sect.* 38. *n.* 70. & *sect.* 49. *n.* 59. favet Diana *par.* 4. *tr.* 7. *res.* 6. *in fine res.* 10. & *res.* 17. ubi distinguit de recensitis libris sapientibus, vel non sapientibus hæresim; & Bonac. *tom.* 1. *disp.* 2. *de excom.* 9. 5. *punct.* 4. *n.* 4. his verbis: *Eadem censura* (supple tu *indicis*) *afficit legentes libros, & scripta continentia divinationes, & sortilegia, ut sunt libri, & scriptæ Geomantiæ, &c. quibus affertur modus recedendi a Catholica Fide, adorandi dæmones, & similia verse fidei contraria.*

Idem replicat *in tom.* 3. *disp.* 1. 9. 2. *punct.* 4. *n.* 4. imo *in to.* 3. *disp.* 2. 9. 2. *punct.* 38. *n.* 1. & 2. loquendo de excommunicationibus, docet, *divinatores, incantatores, maleficos, & similes, non afici excommunicatione, modo non sentiant aliquid contra fidem; tunc enim perspicuum est ipsos esse hæreticos, & excommunicationem contra hæreticos latam incurrere, quoties erroren aliquo signo externo sufficienter manifestant.*

Cujus ratio est, quia nulla est excommunicatio in jure contra eos, & si aliqua est, non est usu recepta: 1. *num.* 344. Idem tenet Fenech de censuris *num.* 13. & Diana *part.* 4. *tract.* 7. *resol.* 17. adducit exempla, quibus divatores, & alii Rei hujus Bullæ Sixti V. puniti sunt pœnis arbitrariis, exilio, carcere, timemitus, privatione officiorum, &c.

340 Declaratur: liber astrologiæ judiciariæ hæresim, aut ejus suspicionem contineret, si verbi gr. assereret, astra, nodum nostras voluntate inclinare, sed cogere: regulas illas infallibile judicium inferre, &c. Item libri divinationum, &c. hæresim, seu ejus suspicionem continerent, si præciperent dæmonis adorationem, absum Sacramentorum, aut Sacramentalium; si asserent verba aut signa ulla adhibita habere ex opere operato virtutem ad effectum, aut ex illis esse infallibiliter expectandum effectum, & similia: ita Diana *num.* 329. *citat.* pro quo multum juvat recolere dicta superius de superstitione *a num.* 240.

341 Ratio 1. partis est, quia Index, & Bulla Pii IV. expresse excommunicationem infligit contra legentes, aut retinentes libros, vel scripta ob hæresim, aut falsi dogmatis suspicionem prohibita: *ut in num.* 331. & 333: ideoque præfati libri, vel scripta, si contineant suspicionem hæresis, subjiciuntur excommunicationi Indicis, & Pii IV.

Nomine enim suspicionis falsi dogmatis venit etiam suspicio hæresis, nedum per locum a majori ad minus, verum etiam ex ipsa proprietate verborum, quoniam etiam hæresis est falsum dogma, falsum namque dogma se habet ut magis late patens in ordine ad hæresim, quia ex dictis *num.* 305. dogma fidei est doctrina in fide, & quia tam doctrina, quæ est de fide definitive, quam quæ est de fide opinative, est doctrina in fide, ideo utraque est dogma fidei, & solum doctrina definitive de fide addit dogmati fidei pro ratione quasi specifica, quod sit articulus fidei, cujusmodi est doctrina opinative de fide, quæ proinde dicitur præcise dogma fidei; adeoque valet, *suspicio hæresis est suspicio dogmatis fidei*, licet, non e converso, utpote ab inferiori ad superius; & consequenter, cum suspicio falsi dogmatis cadat sub excommunicatione Indicis, & Pii IV. certum esse debet, quod sub eadem cadat suspicio hæresis, ju-

ris, juxta illud: *Quidquid dicitur de superiori, dicitur etiam de inferiori*.

342 Ratio 2. partis est, quia excommunicatio non incurritur, nisi sit expressa in jure; in Indice autem, & Bulla Pii IV. jam recensitis, nulla alia excommunicatio exprimitur præter relatam contra legentes, aut retinentes *libros, vel scripta ab hæresim, aut falsi dogmatis suspicionem prohibita*, eo maxime quia Alex. VII. *in num.* 332. decrevit, quoad hanc materiam standum esse penis in Bulla S. Pii V. contentis.

343 Ad adducta in oppositum, Bulla Sixti favet resolutioni, quia per ea verba se refert ad censuras memorati Indicis; unde quia in memorato Indice nulla est censura contra legentes, aut retinentes recensitos libros absolute consideratos, ut patet ex Regula 9. *hic n.* 329. sed solum contra libros ob hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem prohibitos, *ut in reg.* 10. *hic num.* 331. sequitur ex Bulla Sixti, quod legentes, aut retinentes libros, vel scripta Astrologiæ, Geomantiæ, Divinationis, &c. incurrant excommunicationem Indicis, si hi libri hæresim, vel hæresis aut falsi dogmatis suspicionem contineant.

344 Demum excommunicatio Bullæ Urb. VIII. *Inscrutabilis Judiciorum*, non est contra legentes, aut retinentes dictos libros, sed contra Astrologos, & Divinatores facientes judicia, aut prædictiones *de statu Reipublicæ Christianæ, vel Sedis Apostolicæ, sive de vita, aut morte Romani Pontificis, cujusque ad tertium gradum inclusive consanguineorum*, & contra eos, qui dictos astrologos, aut vaticinatores consulverint, sive eorum judicia, & prædictiones super præmissis reperterint: *ut videre est in num.* 246.

QUÆRES II.

345 *Legentes, aut retinentes libros prohibitos, quando sunt suspecti de hæresi, & denunciandi?*

RESpond. legentes, aut retinentes libros, aut scripta hæreticorum hæresim continentia, aut de Religione tractantia; item libros, aut scripta Catholicorum propter hæresim, aut falsi dogmatis suspicionem prohibita, esse suspectos de hæresi, & denunciandos Inquisitoribus, aut Episcopis, juxta dicta in *num.* 619. & 626. intra sex, duodecim, aut triginta dies a die scientiæ, juxta formam edictorum: in nostro Regno Siciliæ terminus esse soler (ex dierum: *vid. num* 642. constat ex verbis Bullæ Pii IV. & Indicis relatis *num.* 174. 175. & 332. 333.

DIFFICULTAS

346 PRocedit de libris prohibitis secundæ classis, qui continent doctrinam non sanam secundo modo explicato sub *num.* 305. & 323. qui scilicet sunt prohibiti, non quia contineant hæresim, aut falsi dogmatis suspicionem, sed quia sunt contra bonos mores, pacem, aut charitatem; &c.

347 Negat esse denunciandos Lupus *part.* 4. *lib.* 25. *distinct.* 2. *art.* 3. *dif. unic. pag.* 464. pro quo Diana *part.* 11. *tract.* 8. *resolut.* 62. citat Carenam *part.* 2. *tract.* 10. §. 10. *num.* 66. Bordon. *in Trib. fidei cap.* 14. *quæst.* 18. *num.* 72. Ratio est, quia isti, ut constat ex Pio IV. & Indice adducto *num.* 331. nulla afficiuntur excommunicatione, nec sunt suspecti de hæresi, sed solum peccant mortaliter, & dantur puniendi pœna arbitraria ab Episcopis; & licet ex literis relatis *number.* 336. tradantur etiam puniendi ab Inquisitoribus, non sequitur, quod sint denunciandi, quia non sunt suspecti.

348 Respond. tamen esse denunciandos Diana *cit.* & Bordon. *ipse in man. Consult. sect.* 48. *num.* 56. & *sect.* 46. *num.* 83. probatur ex Bulla Gregor. XV. & Urb. VIII. tenoris sequentis.

Apostolatus officium, &c. Cum librorum sectis magno sinceræ fidei cultoribus detrimento esse noscatur; sicut accepimus, nimis excessiva sit hujusmodi libros legendi licentiarum copia: Nos &c. omnes, & singulas licentias legendi, & habendi libros quoscumque, ob hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem, seu per Constitutiones Apostolicas, etiam Astrologiæ judiciariæ, vel alios quomodolibet prohibitos, quibuscumque personis, laicis, & Ecclesiasticis, tam secularibus, quam Regularibus cujuscumque Ordinis, Societatis, & Instituti existentibus, ac quacumque dignitate etiam Ecclesiastica fulgentibus, &c. etiam speciali nota, & mentione dignis, &c. ex quacumque causa, &c. concessas, &c. revocamus, cassamus, & annullamus, &c. quinimo libros per licentias hujusmodi permissos legentes, aut habentes, panas in sacris Canonibus, Constitutionibus Apostolicis, & Indicibus librorum prohibitorum contentas incurrere volumus, & declaramus.

349 *Decernentes, ut præsentes litteræ postquam in valvis, &c. affixæ fuerint, infra duos civra montes, ultra vero montes infra quatuor menses ex tunc proximos, omnes & singulos, ad quos spectant, arctent, & afficiant, perinde ac si uniciuque personaliter intimatæ fuissent; quoaque dictis omnibus, & respective quatuor mensibus durantibus ut, qui libros prohibitos habuerint, eos ad Episcopum, seu Inquisitorem, qui illos quantocius comburere debeat, deferre: quique aliquos similes libros prohibitos habere scirent, eos denunciare tenentur; neque de cætero similes licentiæ, nisi a Congregat. S. Offic. dum singulis hebdomadis coram Nobis habetur, vel ab aliis per Nos etiam in eadem Congregatione specialiter deputandis, concedantur, &c.* Datum sub die 2. Aprilis 1631.

Ubi hæc ultima verba: *Aliquos similes libros prohibitos*, referuntur ad priora: *Libros quoscumque ob hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem, vel alios quomodolibet prohibitos*; ac proinde prefati Pontifices præcipiunt, denunciandos esse a scientibus detinentes libros quomodolibet prohibitos, etiam ob aliam causam, quæ non sit hæresis, aut falsi dogmatis suspicio.

Tum quia ex litteris recensitis *sub num.* 336. dantur puniendi ab Inquisitoribus, tamquam eorum Judicibus, & consequenter dantur illis denunciandi.

Verum tamen est, eos non esse excommunicatos, nec suspectos de hæresi, ut probat Lupus *citat.* & contedit Bordon. *in man. Consult. sect.* 49. *num.* 81. & apud ipsum, Carena, Salelles, & Burfatus; quia nec legunt, nec retinent librum contra fidem; unde isti puniendi sunt ab Inquisitoribus simplici punitione arbitraria sine abjuratione; quia non peccant contra fidem, Bordon, *citat. num.* 83. Bonac. *tom.* 1. *disp.* 2. *de exeom. punct.* 4. *n.* 5.

350 Certum est autem, 1. Quod qui asseret libros ex præscripto Sanct. Inquisitionis prohibitos, posse in conscientia retineri, si non contineant doctrinam contrariam fidei, aut sacræ doctrinæ, esset denunciandus uti assertor propositionis temerariæ, & scandalosæ: ita Diana *part.* 11. *tr.* 8. *ref.* 63.

351 Certum est, 2. Quod libri, qui non prohibentur perpetuo, sed suspenduntur ad tempus, donec expurgentur, eo quid unam, aut alteram hæresim cæsu contineant, vel ob alium errorem, non possunt legi, aut retineri intra tempus prohibitionis & correctionis, ex Decret. Alexandr. VII. in proposit. damnata 45. unde tunc retinentes sunt denunciandi; facta autem correctione per eos, ad quos spectat, haud amplius sunt prohibiti.

352 Certum est etiam, non esse onus denunciandi, nec respective excommunicationem in casibus, in quibus quis a peccato mortali excusatur, juxta dicta *n.* 288. pro qua re facit sequens Caput.

CAPUT VIII.

De excommunicatione Bullæ Cœnæ contra legentes, retinentes, &c. libros hæreticorum.

QUÆRES

353 *Quid requiratur ad incurrendam recensitam Bullæ Cœnæ excommunicationem?*

RESpond. requiri quinque simul conditiones, ita ut una deficiente, censura non incurratur.

1. CONDITIO

354 ESt, ut Auctor libri sit hæreticus.

Nomine hæretici venit, 1. ille, qui est damnatus, sive personaliter, & nominatim, sive generaliter in sua secta, de qua est natus, 2. ille, qui est natus inter Catholicos, & putarus Catholicus; liber tamen ab eo compositus, ex professo tractat de hæresibus, & aperte Catholicas veritates impugnat, hæreses defendendo, Alberghinus *capit.* 32. *numer.* 21. & Bordon. *in mant. Consult. sect.* 49. *numer.* 68. hic namque, licet non sit personaliter damnatus, nec natus ex hæreticorum secta, est perniciosior fide hostis, quia est lupus inter agnos. Nec cum juvat protestatio, qua se, & sua opera Ecclesiæ correctioni subiciat, quoniam hæc est astuta collusio, & factum satis otendit mentem, dum contrariatur dicto. Et hic comprehenditur in verbis Bullæ Cœnæ relatis *numer.* 419. *Ac omnes, & singulos alios hæreticos, quacumque nomine censeantur*. Non sic de Auctore Catholico, qui in suo opere uram, aut alteram hæresim per transitum, seu incidentes protulerit, *vid. num.* 160. 3. Veniunt schismatici; quia communiter sunt hæretici: unde liber Græcorum, & Armenorum Schismaticorum, de eorum ritibus tractantes comprehenditur sub censura Cœnæ, quia de Religione tractat, Tambur. *lib.* 2. *Decal. lib.* 1. §. 7. *num.* 8. contra Leandrum *de censur. tract.* 3. *disp.* 1. *quæst.* 49. dicit, eorum ritus non esse ab Ecclesia habitos famquam hæreticos.

355 Hinc ab excommunicatione Bullæ Cœnæ excludunur, 1. libri Gentilium, infidelium, Judæorum, & Cathecumenorum, quamvis contra Religionem, ut liber Thalmud, &c. quia non sunt libri hæreticorum; *vid. num.* 320. 2. libri Origenis, & Tertulliani; quia liber habuerint errores contra fidem, ob specialem tamen utilitatem ab Ecclesia permittuntur, & jam sunt expurgati.

Tertio excludunur legentes, aut retinentes libros Catholicorum, in quibus referuntur errores hæreticorum, vel in quibus sunt scholia, aut annotationes hæreticorum (nisi scholia essent tam copiosa, ut ex illis potius, quam ex textu, liber constare videretur) etiamsi animo hæresim addicendi legant; quia non sunt libri hæreticorum: supposito tamen, quod sint prohibiti, incurrunt excommunicationem Indicis non referyatam; eo quid unam, aut alteram hæresim casu contineant, vel ob alium errorem, non possunt legi, aut retineri intra tempus prohibitionis & correctionis, ex Decret. Alexandr. VII. in proposit. damnata 45. unde tunc retinentes sunt denunciandi; facta autem correctione per eos, ad quos spectat, haud amplius sunt prohibiti.

Unde ad incurrendam excommunicationem Cœnæ non sufficit, quod liber sit hæretici, sed requiritur, quod contineat hæresim, vel de Religione tractet; ac proinde, si sit liber medicinæ, historiarum, &c. nullam continens hæresim, non cadit sub excommunicatione Cœnæ, sed forsitan sub excommunicatione Indicis non reservata, quæ comprehendit omnes legentes, aut retinentes libros hæreticorum, licet hæresim non contineant, nec de Religione tractent, Leander *de censuris tract.* 3. *disp.* 1. *quæst.* 37. *v. num.* 175.

Continens hæresim.

Filliuc. Sousa, Carena, Graffius, & Sairus apud Bordon. *in Tribun. fidei cap.* 14. *num.* 70. quibus probabilitet adhæret Diana *part.* 1. *tract.* 11. *resol.* 31. volunt non comprehendi sub excommunicatione Bullæ Cœnæ, sed solum sub excommunicatione Indicis, legentes, aut retinentes librum hæretici, licet aliquas contineat hæreses, si non tractet ex professo de hæresi, aut de fide, puta si esset liber Philosophiæ, & Medicinæ, &c. sed requiri, ut ex professo tractet de hæresi, seu de fide, aut Religione; quia particula *hæresim*, licet sit expressa in singulari, accipi debet in plurali, ex usitatiori Auctorum acceptione, qui librum tractantem ex professo de hæresi vocant in singulari de hæresi, sicut librum tractantem ex professo de fide vocant in singulari de fide; licet ille innumeras contineat propositiones hæreticas, iste de fide.

Quam opinionem Sanchez apud Busemb. *lib.* 7. *de censur. cap.* 2. *dub.* 3. *art.* 5. *num.* 2. præsertim confirmat pro Germania, ubi Bulla Cœnæ non est cum tanto rigore recepta.

Et Busemb. *citat.* addit: *Lectens tamen tales*, (videlicet libros hæreticorum de Philosophia, Medicina, &c. sive nullam, sive aliquam incidenter hæresim contineant) *incurris excommunicationem non reservatam Indicis librorum prohibitorum, ubi ita est receptus; quod non videtur esse factum in Germania, saltem cum ipso vivere*, ut habet Layman *lib.* 2. *tractat.* 1. *capit.* 15. *numer* 8.

357 Dico tamen, comprehendi sub excommunicatione Bullæ Cœnæ, etiamsi non tractet ex professo de fide, aut Religione, & unam contineat hæresim, dummodo sit liber hæretici personaliter, seu nominatim damnati, aut nati ex secta hæreticorum, Sanchez *in sum. tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 10. *num.* 34. Bonac. *de censuris disput.* 2 *quæst.* 5. *punct.* 4. *num.* 19. Suarez, & Alterius cum Diana *citat.* qui hanc sententiam probabiliorem vocat.

Ratio est, quia Bulla Cœnæ relata *n.* 319. expresse requirit sub disjunctione, quod liber hæretici contineat hæresim, *vel* de Religione tractet, per quam particulam disjunctivam dat clare intelligere, sufficere, quod liber contineat hæresim in singulari, licet de Religione non tractet, sed de Medicina, &c. unde absolute hanc sententiam tenet Diana *part.* 6. *tract.* 6. *resol.* 55. Leander *citat. quæst.* 39. *v. num.* 342.

358 Hinc fit, quod si librum hæretici unam continentem hæresim legas quoad partem notabilem non continentem hæresim, incidas in hanc censuram, Bordon. *ipse in man. Consult. sect.* 49. *numer.* 44. Diana *part.* 6. *tract.* 6. *resol.* 55. quia legis opus prohibitum ratione sui totius, & librum hæretici continentem hæresim: *vid. num* 441.

359 Quod si opus illud dividatur in plures tomos, tunc legendo tomum non continentem hæresim, nec de Religione tractantem, non incidis in excommunicationem Bullæ Cœnæ, Alberghinus *cap.* 32. *n.* 7. Incidis tamen, si omnes tomi non sint separati, sed cocant in unum librum, quia tunc quilibet tomus est pars totius libri. Diana *part.* 6. *tract.* 6. *ref.* 55. *v. n.* 441.

Imo, si a libro hæretici unam continente hæresim, hæresim deleas, adhuc censuram Cœnæ incurris, si eum legas, aut retineas, Leander *citat. quæs.* 41. & Diana *citat.* contra Croisers in Reg. S. Franc. *cap.* 7. *lect.* 5.

lect. 5. pag. 522. quia deletio hæresis neri debet authoritate publica, ut liber reliquatur liber ad legendum; *&c. v. num. 441.*

360 *Vel de Religione tractet.*

Certum quidem est, quod liber debeat ex professo, & non incidenter de Religione tractare; aliud enim est; librum *continere hæresim*, aliud *de Religione tractare*; nam ly *tractare* significat ex professo agere; ly *continere* vero satis per unicam hæresim in libro repertam verificatur: *v. num. 302.*

De Religione tractare dicitur liber, si agat de Deo, ut objecto metaphysicæ: minime, si agat de instructione politica, præscindendo ab instructione morum, Tamb. *lib. 2. Decal. cap. 1. §. 7. num. 7.*

DIFFICULTAS EST,

361 AN liber hæretici de Religione comprehendatur sub excommunicatione Bullæ Cœnæ, si nullam continet hæresim.

Negat Bord. *in Tribun. fidei cap. 14. n. 20.* quia si liber hæretici de Religione tractans bene tractet, cessat finis legis prohibentis, qui est periculum subversionis, & infectionis.

362 Dico tamen comprehendi sub censura Cœnæ, ut Bordon. ipse fatetur novissime *in man. Consult. sect. 48. num. 10. & 11. & sect. 49 num. 51.* quia finis legis prohibentis lectionem, & retentionem librorum hæreticorum de Religione tractantium, nedum est periculum infectionis, quod quidem solum hæretur, si contineant hæresim; sed etiam odium Auctorum, in quantum indignum visum est Ecclesiæ, ut fideles in materia Religionis ab hæreticis erudiantur, ut innui *num. 304. & 317.* qui finis permanet, etiam si liber nullum errorem, sed sanam doctrinam contineat.

Tum quia particula disjunctiva, *vel*, significat sufficere absolute unum, & alterum, nempe, vel quod liber hæresim continet, vel quod de Religione tractet: alioquin, si liber de Religione deberet hæresim continere, hoc secundum non exprimeret quid distinctum a primo, sed contineretur in primo; ac proinde non fuisset necessaria, sed superflua disjunctio: quia ex jure *leges non patiuntur clausulam superfluam.*

3. CONDITIO

363 UT legatur materia notabilis sufficiens ad mortale.

Datur enim parvitas materiæ; hinc ab excommunicatione Bullæ Cœnæ excusat lectio decem linearum, etiam si ibi exprimatur hæresis, quam tam parva & subita lectio non infert periculum infectionis: *v. n 419.* excusat pariter lectio unius paginæ, Bordon. *cum multis in man. Consult. sect. 49. num. 25.* etiam magni voluminis, secundum Sanchez, Rodr. & Sa, apud Busemb. *lib. 7. cap. 2. dub. 3. art. 5. num. 5.* Idem tenent Diana *par. 6. tract. 6. res. 55.* & Leand. *de cens. tract. 3. disp. 1. quæst. 61.* Idem tamen nego de pagina magni voluminis, cum Bonacin. *tom. 3. de cens. disp. 1. quæst. 2. punct. 4. num. 14.* & Castropal. *tract. 4. disc. 2. punct. 10. num. 5.* Layman qui apud Busemb. cit. concedit Confessario, ut possit ea opinione uti, ut non semper damnet peccati mortalis, & excommunicationis eum, qui bono fine, vel etiam ex curiositate unam paginam legit.

Non excusat autem lectio unius folii, Bordon. *cit. num. 70.*

Excusat vero retentio unius folii, etiam si hæresim contineat, Leander *cit. quæst. 67.* cum Sanchez, & Fagund. contra Bonac. quia sicut minus periculum est retinere, quam legere unum folium, ita minus delictum est retinere, quam legere unum folium; adeoque, licet unum folium respectu lectionis sit materia notabilis, non sic respectu retentionis: Ita Leander *cit.*

364 Qui proposuit multum legere, at postea paginam non excessit; aut multum retinere, sed mutata voluntate librum consignavit, excusatur, quia ad incurrendas pœnas humanas non sufficit intentio executionis, sed requiritur ipsa executio: quia pœna inducitur ex actu externo perfecto, Bord. *cit. num. 45.*

365 A fortiori excusat parvitas temporis in retinendo: quia periculum infectionis magis viget in lectione, quam in retentione, ut constat.

Unde excusaris, si retineas per unum, aut alterum diem, Busemb. *extat. num. 6.* Bord. *cit. num. 25.* etiam ultra, si expectes opportunitate in eum consignandi Superiori; pro quo citat Saytum, Sanch. Farinac. Graff. Salellem, & Delbene: idem tenet Leander *de censf. tr. 3. disp. 1. quæst. 68.* cum Bonacina, Reginal. Duarão, & aliis, his verbis,

Si enim commoditas deferendi ad Inquisitores deesset, & illa absque fraude, & negligentia diu exercetur, non esset locus huic censuræ, quia non dicitur vere retinere contra Ecclesiæ interdictum, qui opportunum tradendi tempus expectat, sicut nec dicitur rem alienam invito domino possidere, eam restituendi commodo occasionem expectans: v. num. 481.

Et *quæst. 69.* addit, quod si post datam opportunitatem consignandi adhuc retineret per duos dies, non incurreret censuram, ob parvi temporis retentionem, Bonac. *tom. 1. disp. 1. quæst. 2. punct. 4. num. 15.* Tamb. *lib. 2. Dec. cap. 1. §. 7. num. 44.*

366 Excusatur ab excommunicatione Cœnæ legens epistolam hæretici, aut brevem conditionem eorum editam, etiamsi contineat hæresim, Busemb. *cit. n. 4.* & Alberghinus *cap. 32. n. 5.* Diana *p. 1. tr. 11. res. 34.* cum Filliuc. quia non est liber, & lex loquitur de libro.

367 Eam tamen incurrit, qui legit in quantitate notabili in libro hæretici Dedicatoriam, Proœmium, Epistolam ad lectorem, aut indicem, etiamsi nulla in ea parte sit hæresis, nisi excuset parvitas materiæ. Doctores cit. quia hæ sunt partes libri: *vid. num. 358. 419.*

368 Nomine libri venit volumen, sive magnum, sive parvum, sive typis impressum, sive scriptum, Leander *cit. quæst. 43.* cum multis, contra Tamb. *l. 2. Decal. cap. 1. §. 7. a n. 13.* qui tenet manuscriptum non venire nomine libri, ac proinde non comprehendi sub censura Cœnæ: hæc enim est differentia accidentalis in ratione characteris. Nomine scripti venit unum, vel alterum folium, sive scriptum, sive impressum.

369 Quaternus venit nomine libri, quia est volumen; quod enim liber pluribus quaternis constet, est differentia materialis: hinc rite Scholastici theses, quas non in folio, sed in uno quarto frequenter in publicis disputationibus tradunt, vocant vulgo *libretos*: quaternus dicitur, qui ex quatuor cartulis complicatis constat.

370 Bulla autem Cœnæ exprimit librum, non scriptum; quia liber diu conservatur, & facilius publicatur, ac communicatur.

371 Hinc qui unum, vel alterum folium a libro separatim legit, non incidit in censuram Bullæ Cœnæ; quia nec actu, nec potentia saltem proxima est liber, sed scriptum: incidit autem in censuram non reservatam Pii IV. & indicis, quæ comprehendit tam libros, quam scripta; *vid. num. 331. & 443.*

DIFFICULTAS EST

372 DE venditoribus, qui retinent in quantitate, & massa notabili, folia librorum prohibitorum divisa, ut illis involvant res venditas. An scilicet incidant in censuram Cœnæ?

Negat Delbene *dub. 40. pet. 6.* quia finis legis prohibentis librorum hæreticorum retentionem, est, ut destruantur, & venditores jam eos retinent ad destruendum, dum retinent, ut eorum folia dividant, eisque cibaria involvant: imo per hujusmodi usum desinunt esse libri, & censentur massa cartacea destinata non ad legendum, sed ut vendantur ad pondus, & ut ad alium vilem finem inserviant.

373 Dico tamen, eos incidere in censuram Cœnæ, quia hujusmodi foliorum divisio est potius libris hæretici communicatio, quam destructio; & est magis perniciosa Cristianæ Reipublicæ, ac contraria fini legis prohibentis, ob infectionis periculum; quia fit magis hæreticorum errores communicantur, quam si totus liber apud unum extaret. Adde, librorum destructionem non esse faciendam authoritate propria, sed superiorum, & per combustionem, ut infra; ac proinde hujusmodi retentores incidunt in censuram Cœnæ: ita Bord. *in man. Consult. sect. 49. num. 27.*

4. CONDITIO,

374 UT scienter legatur, retineatur, &c. Liquet ex verbis Bullæ Cœnæ *n. 162. Scientes, legentes, aut retinentes, &c.* quæ conditio requiritur, tam ad censuram Cœnæ, quam Pii IV. quia una Bulla aliam declarat, Bord. *in man. Consult. sect. 49. n. 50.*

375 Ignorantia, alia dicitur invincibilis, & est illa, quæ moraliter vinci, & expelli non potest, & tunc habetur, quando nulla cognitio, cogitatio, aut expressa dubietas de obligatione menti occurrit, qua possit quis excitari ad inquirendam legis, & obligationis notitiam: vel si menti occurrit, fecit juxta rei qualitatem moralem diligentiam ad habendam notitiam, & non habuit, ut si dubitans librum esse hæretici, interrogavit virum putatum doctum, & accepit non esse, cum sit; & hæc dicitur involuntaria, & inculpabilis.

Alia dicitur vincibilis, quæ moraliter potest vinci, & expelli; & tunc habetur, quando non est facta diligentia moralis ab eo, cui occurrit expressa dubitatio de obligatione, & hæc dicitur voluntaria, & culpabilis.

376 Ignorantia vincibilis est duplex, crassa seu supina & affectata: crassa est, cum quis per meram negligentiam est piger ad eam deponendam, & hæc est voluntaria indirecte, quatenus est volita in alio tamquam in causa, scilicet in negligentia sciendi: dicitur crassa, & supina, per metaphoram desumptam ab homine crasso, & pingui, qui communiter nimis negligens, & segnis esse solet: vel etiam ab homine supine in lecto jacente, qui licet non curat videre ea, quæ prope ipsum sunt, & negligit surgere ad vitanda mala sequentia, ita ille non curat surgere ad ignorantiam repellendam.

377 Affectata est, cum quis data opera vult ignorare; ut cum quis consulto non vult scire, an hic liber sit hæretici, ut libertius illum legat, aut retineat; & hæc est voluntaria directe, quia directe terminat affectum, & actum voluntatis: tabi advertit Arriaga, quod quando tu judicium probabile de aliqua re formas, non diceris habere ignorantiam affectatam, & culpabilem, de qua hic est sermo: esto enim tunc consulto de ea re nolis amplius inquirere, & scire, etsi forte in re erres, non censeris ignorantiam affectare moraliter, nam conscientia probabilis a peccato excusat; ita ille in tract. de actibus humanis.

378 Demum ignorantia est triplex, antecedens, concomitans, & consequens: antecedens est illa, quæ est causa actus, ita ut ea non posita, actus non fieret; & habetur, cum quis est ita dispositus, ut v. gr. si sciret librum esse hæretici, & legem prohibentem sub censura, illum non legeret. Concomitans illa, quæ non est causa actus, ita ut fine ea adhuc actus fieret; & habetur, cum quis est ita dispositus, ut si sciret librum esse hæretici, & legem prohibentem sub censura, adhuc illum legeret. Consequens est illa, quæ voluntatem sequitur, eo quod sit vere volita, aut indirecte, cum est crassa; aut directe, cum est affectata: unde est ignorantia libera, quatenus potuit eam non habere, & noluit illam deponere. Ignorantia autem antecedens, & concomitans, non est libera, nisi sit crassa, aut affectata: his positis,

379 Dico 1. quod legens, aut retinens, &c. librum, ignorans esse hæretici, & hæresim continere, aut de Religione tractare, ignorantia crassa, sive antecedenti, sive concomitanti, sive juris, sive facti, excusatur a censura; minime, si ignoret ignorantia affectata: est communis quoad 1. partem, Busemb. *lib. 7. cap. 2. dub. 3. art. 5. n. 7.* & Leander *de censuris tract. 1. disp. 9. a. 9. 18. ad 22.* est tamen quoad 2. partem contra Dianam *p. 1 tr. 6. res. 7. pars. 5. tr. 5. res. 11.* Bonac. Tamb. & Hurt. qui iisdem rationibus idem tenent de ignorantia affectata.

380 Ratio 1. partis est, 1. quia quando lex pro incutione pœnæ exposcit scientiam, illa ignorantia excusat, quæ scientiæ opponitur, talis est ignorantia crassa, nam crasse ignorantes non dicuntur scientes, 2. quia quando lex pœnalis requirit scientiam, solum intendit punire delictum formaliter, & directe volitum, quale non est cum ignorantia crassa: unde licet hæc sion excuset a culpa, excusat a pœna a lege humana imposita contra scientes.

381 Nec officit, si ignorantia sit concomitans, quia dispositio, & affectus ille, quod adhuc librum legisses, si sciviss esse hæretici, & legem sub censura prohibentem, si est habitualis, virtualis, aut actualis, cum non supponat actualem cognitionem ejus, non facit actum voluntarium actum individuum externum lectionis libri sub circumstantia hæretici & censuræ. Item solum, si est actualis, facit, quod legens tantum peccet peccato interno, non externo: nam lectio externa non procedit hic & nunc ex ea prava voluntate; quia actus externus non est voluntarius, nisi procedat ab actu voluntatis tamquam a causa.

382 Ratio 2. partis, quia ignorantia affectata æquiparatur scientiæ, & æquivalet dolo: sic nampque ignorans, expresse non vult intelligere, ut liberius peccet: ecce dolum, & temeritatem; *dolus* autem, ex jure, *nemini suffragari potest.* Idem est dicendum, quando pœna imponitur sub his verbis: *Si quis temere, maliciose, consulto, audaciter; si quis præsumserit, ausus fuerit id facere, hanc pœnam incurrat*; nam temeritas, audacia, & similia, cum requirant contemptum, æquivalent scientiæ, & dolum important, quæ non reperiuntur in laborante ignorantia crassa.

383 Dico 2. quod scienter legens, aut retinens librum hæretici, ignorans tamen esse illi annexam excommunicationem Bullæ Cœnæ, excommunicationem non incurrit; quia ignorantia pœnæ excusat a pœna; unde potest a quolibet Confessario absolvi, a quo quidem monendus est de censura, & obligandus ad confignandum librum Inquisitoribus: *v. num. 463.*

5. CONDITIO

384 ESt, ut legatur, & retineatur, &c. sine licentia.

Unde non incidit in censuram, qui cum debita licentia librum hæretici legit, aut retinet: debet autem caute eum retinere, ne perveniat ad manus licentiam non habentis.

Habens tamen licentiam, potest committere alteri eam non habenti, ut legat coram se audiente, si ille linguam latinam ignoret, Bord. *in man. consul. sect. 50. num. 35.* cum Dei Bene.

385 Licentia legendi, aut retinendi libros, sive ob hæresim, sive quavis ex causa prohibitos, dari non potest, nisi a Summo Pontifice, vel a Sac. Congr. S. Officii coram Sanctissimo habita, aut ab iis, qui fuerint ab eadem Sacr. Congr. ad id specialiter deputati: constat ex Decr. Urb. VIII. *num. 348.* relato.

386 Unde eam dare non possunt, nec prædictos libros legere valent Cardinales, Episcopi, aut Inquisitores, nisi specialem deputationem habeant: patet ex illis verbis Decreti: *Neque de cætero similes licentiæ, nisi a Congr. S. Officii coram nobis, vel ab aliis per nos*

nas in eadem Congr. specialiter deputandis, concedantur; ubi particula exclusiva, *nisi*, omnes præter nominatos excludit. Bord. *in man. consult. sect.* 50. *num.* 22. Diana *part.* 4. *tract.* 8. *res.* 46.

387 Possunt autem Inquisitores licentiam suis Qualificatoribus concedere legendi libros non jam prohibitos, in quibus sunt hæreses, errores, & propositiones qualificatione indigentes; minime vero loquendo de libris jam prohibitis, Bord. *cit. sect.* 48. *num.* 61. quia munus Inquisitorum quoad libros continentes errores, & propositiones qualificatione indigentes, est, eos qualificare; quoad libros vero jam prohibitos, munus est illos comburere, non qualificare, cum jam qualificati supponantur.

388 Tamb. *in lib.* 2. *Dec. cap.* 1. §. 7. *num.* 20. ait: *Conderent autem docti, num hæc Urbani clausula (ne concedantur) auferat potestatem non enim dicit, ne possint concedere, sed ne concedantur*, per quæ verba videtur insinuare, quod Decr. Urb. prohibeat actum, minime tollat potestatem concedendi licentias.

Doctores autem cit. Communiter ex Decr. Urbani inferunt, non posse alios præter nominatos hujusmodi licentias concedere; & rite, quia finis legis fuit omnes tales licentias eliminare, per id a verba: *Cassamus, & annullamus* qui finis suum non fortiretur effectum, si iidem possent illas concedere; quoniam licentiæ cassatæ possent iterum per eorumdem novam concessionem resurgere.

389 Saleites autem *regula* 141. *num.* 69. tenet, quod Inquisitores possunt legere libros prohibitos, non obstante Bulla Urb. VIII. quia ejus mens potest benigne interpretari, in quantum conforme est juri naturali, & necessarium bono publico fidei ac ejus defensionem, ut Inquisitores fruantur privilegio legendi, & habendi libros prohibitos, sine quo vix possunt suum munus exequi.

Non placet Bord. cit. quia si sine tali privilegio non possent suum munus exequi, dum prudenter Pontifex privilegum revocasset; satis autem possunt suum munus exequi, dum libros, antequam prohibeantur, habere valent, & qualificare, haud si opus sit, prohibeantur.

390 Unde Leander *de censuris tract.* 3. *disputat.* 2. *quæst.* 73. habet.

Sed licet hæc sententia olim mihi probabilior esset, nunc autem post Decr. Pauli V. & Urbani VIII latum die 2. *Aprilis anno* 1631. *ubi revocantur omnes licentiæ legendi libros hæreticorum, vel de hæresi suspecti, aut alias reprobatos, & damnatos, in Regnis Hispaniarum concessæ ab Inquisitore Generali, ab Episcopis, imo ab ipso Pontifice (exceptis inquisitore Generalis) concessa quibuscumque personis, quavis conditione, & dignitate fulgentibus, & qualificatis, omnino dicendum est, non excusari a prædictæ excommunicatione Inquisitores legendo libros hæreticos, nisi Inquisitor Generalis dumtaxat: quia hunc solum excipiunt dictæ Paulli, & Urb. decreta, quæ sunt opposita in Indice librorum prohibitorum edicto Hispal. anno* 1632. ita ille.

391 Qui *in quæst.* 79. concedit, posse Episcopos legere libros hæreticorum, & dare facultatem aliis eos legendi in casu necessitatis; quia in casibus necessitatis potest Episcopus circa casus Pontificis.

Loquendo præcise de libris ob aliam causam prohibitis, quam ob hæresim, aut falsi dogmatis suspicionem, Homobonus *tract.* 11. *quæst.* 15. *res.* 4. concedit, quod non obstante consti. Greg. XV. omnes licentias revocante, possunt ab Episcopo, aut Inquisitore viris dignis permitti.

Castellus *lib.* 1. *quæst.* 13. id concedit solum quoad libros corrigendos: quia Gregor. licentias revocando, locutus est de libris prohibitis, nomine quorum veniunt libri simpliciter prohibiti.

Hæc duo dicta non approbat Diana *part.* 11. *tract.* 8. *res.* 62. quia verba Bullæ tam Greg. quam Urb. sunt absoluta, & generalia; imo adducit consuetudinem & observantiam his verbis: *Consuetudo, & observantia interpretata est, verba Bullæ Urb. VIII. non solum includere libros absolute prohibitos, sed etiam prohibitos, donec corrigantur; paset ex praxi, & stylo Trib. S. Inquis. quod ipsum solum præbet licentiam legendi libros prohibitos, donec corrigantur; nec ullus Episcopus ausus est post Bullam Urb. VIII. & Greg. XV. talem licentiam præbere.*

392 Possunt inquisitores particulares, v. gr. Regni Siciliæ, concedere licentiam legendi libros ab ipsis prohibitos.

DIFFICUTAS 1. EST,

393 An tali licentia possit, qui eam habet, uti ubique terrarum?

Difficultas non procedit de licentia a Sacr. Congregatione, aut ab aliquo Inquisitore ab ea ad id deputato concessa; nam quod eam habens possit ubique eos legere, non est dubium, quia est privilegium personale concessum a Superiore universali, ideoque sequitur personam in omni loco.

394 Sed est difficultas de licentia ab aliquo Inquisitore concessa legendi libros specialiter ab ipso prohibitos, an valeat eam habenti in aliis locis, ubi etiam sunt prohibiti? An scilicet licentia tibi concessa ab Inquisitoribus Regni Siciliæ legendi libros specialiter ab ipsis prohibitos, tibi valeat etiam in Regno Sardiniæ, & in aliis locis, ubi pariter iisdem libri sunt a propriis Inquisitoribus specialiter prohibiti.

Dixi, si etiam ibi sint specialiter prohibiti, quia si non sunt ibi specialiter prohibiti, certum est te ibi eos legere posse; quia prohibitio librorum facta ab Inquisitore alicujus Provinciæ, aut loci, non ligat extra illam Provinciam & locum; nam ejus jurisdictio restringitur intra proprium territorium.

395 Affirmant Hieronymus Rodr. *in comm. ref.* q. 2. *n.* 2. Emman. Rodr. & Navar apud Dianam *p.* 4. *tr.* 8. *res.* 106. 1. quia talis licentia est privilegium personale, personam sequens quocumque vadit, 2. quia talis licentia procedit ex jurisdictione voluntaria, & gratiosa, quæ etiam extra proprium territorium potest exerceri, ut absolvere, dimissorias concedere, &c.

396 Dico tamen, te non posse tali licentia uti in aliis locis, ubi etiam libri sunt specialiter prohibiti, Pont. *verb. Librorum prohibitio n.* 4. Leander *de censur. tract.* 3. *disp.* 1. *quæst.* 78. quia sunt territoria diversa, & privilegium unius Episcopi derogare non potest præcepto alterius Episcopi.

397 Rationes in oppositum non sunt ponderis; nam prima est vera, quando privilegium non invenit in aliis locis legem contrariam; quia privilegium unius Episcopi, aut Principis non potest derogare præcepto alterius Episcopi, aut Principis; hinc habens licentiam deferendi arma prohibita a Proregie Neapolis, non potest est ea deferre in Regno Siciliæ.

398 Ad 2. illa jurisdictio est voluntaria, & gratiosa, quæ que exercet potest extra proprium territorium, quæ non præjudicat jurisdictioni Superioris alterius territorii, pura si concedat ibi beneficia: talis est, si concedat dimissorias proprio subdito, ut Ordines suscipiat ab alio Episcopo; quia sic alterius Episcopi jurisdictionem non lædit, sed potius fovet, submittendo suum subditum alterius jurisdictioni quoad Ordines suscipiendos: similiter potest in alieno territorio absolvere, si absolvendus adhuc ibi sit ipsi subditus, juxta *dictæ n.* 207. Non potest autem non subdito, nec dimissorias, nec absolutionem pro alieno territorio concedere; imo sicut licentia audiendi confessiones data tibi ab uno Episcopo, non valet in territorio alterius; ita nec recensita licentia legendi libros prohibitos, valet in territorio alterius Inquisitoris.

DIFFICULTAS 2. EST,

399 An talem potestatem hujusmodi licentias concedendi suis Religiosis habeant Generales Regularium?

Affir-

Affirmat Pyr. *tom.* 2. *de priv. const.* 9. *Pauli V. n.* 30. dicens Urb. VIII. non revocasse privilegia Regularium; nam tantum loquitur de licentiis concessis personis particularibus, non de privilegiis Regularium.

400 Dico tamen, Generales Regularium, etiam societatis, hujusmodi licentias concedere non posse. Diana *part.* 3. *tr.* 13. *res.* 39. Bord. *in Trib. fidei cap* 14. *n.* 34. quia Urb. VIII. annullat omnes & singulas licentias, etiam per Constitutiones Apostolicas, & quavis ex causa & quibusvis personis, quomodo libet privilegiatis, concessas; & in fine ab hujusmodi licentiis dandis excludit omnes, præter ibi nominatos, ut *n.* 349. ac proinde omnia privilegia, quæ quoad hoc erant, excludit: tum quia (ut bene advertit Diana) Inquisitores adhuc possent libros prohibitos legere, quia hoc eis competit ex privilegio concesso dignitati, & non personæ, & Bulla Urbani annullavit licentias personis privatis concessas, non privilegia: sicut igitur post Bullam Urbani non possunt Inquisitores libros jam prohibitos legere, nec licentiam eos legendi concedere, sic nec possunt Generales Regularium.

His de rationibus Diana *cit.* ait, se impetrasse, & obtinuisse a Sacra Congreg. Univ. Inquisit. licentiam legendi libros quomodolibet prohibitos, & eam regi fecisse his Panormi in Tribunali S. Officii die 20. Augusti 1636.

401 His igitur quinque conditionibus positis, legentes, retinentes, imprimentes, vel defendentes libros hæreticorum, censuram Bullæ Cœnæ incurrunt.

CAPUT IX.

De legentibus libros hæreticorum.

402 Legere dicitur non solum qui voce, sed etiam qui tacitus oculis librum percurrit.

403 Legens, ignorans tamen linguam latinam, aut aliam, qua est liber confectus, nec peccat, nec incurrit censuram. Diana *p.* 1. *tr.* 11. *res.* 36. Bord. *in man. consul. sect.* 49. *n.* 12. & 72. & apud ipsum Sanchez, Del Bene, & alii contra Bonac. quia cessat finis legis, nempe periculum infectionis, & odium Auctoris, qui Auctor ex lectione intelligentis, non ignorantis, honorem consequitur: lectio namque illa est materialis importans præcise sonum articulatum verborum, quo pacto etiam a pitracoedi solet: hic locum habet illud Catonis, *legere, & non intelligere, non est legere*; per talem ergo lectionem, non periculum adest, nec communicatio cum hæretico in doctrina.

404 Si vero illum per notabile tempus retinet, peccat mortaliter, & incurrit censuram; 1. quia talis retentio est in periculum infectionis aliorum, & in honorem Auctoris; 2. quia retentio per Bullam Cœnæ independentem a lectione prohibetur, ut constat per particulam disjunctivam, *aut*, *in n.* 321. *Legentes*, *aut retinentes*, Leander *de censur. tract.* 3. *disp.* 1. *quæst.* 65.

405 Legentes curiositatis causa, aut ob sermonis elegantiam, non excusantur. Leander *de censur. tract.* 3. *disp.* 1. *quæst.* 53. quia hæc non liberant a periculo infectionis. Tum quia prohibitio est absoluta, nec Bulla considerat effectum legentis, sed factum.

406 A censura excusatur, qui librum hæretici alias sæpe lectum, & mente retentum, memoria recitet, etiam ex malo fine, Leander *cit. q.* 56 Bord. *in man. consult. sect.* 49. *n.* 48. Navarr. Fagund. Del Bene, & nonnulli alii apud eos; quia recitare non est legere, nec Bulla finem legentis, sed factum considerat.

407 Non excusatur famulus, si legat de mandato domini, ipso domino audire volenti, si famulus, quod legit, intelligat; quia vere legit.

Excusatur vero quis, si legat de mandato alterius, a quo prudenter grave damnum timet, Bord. *cit. n.* 41. Leander *cit. q.* 57. & alii; quia metus gravis cadens in virum constantem excusat a transgressione præcepti Ecclesiastici. Ita Leander cum permultis *de cens. tract.* 1 *disp.* 9. *q.* 25. contra Durandum, quia non potest de pietate S. Matris Ecclesiæ præsumi quod velit præcepta sua cum gravi damno obligare, suasque pœnas ligare. Tum quia, qui ex gravi metu transgreditur, non censetur contumax: quia non ex contemptu, sed necessitate.

Rationes in oppositum explicantur de metu levi.

408 Ipse hæreticus, si suum librum hæresim continentem, aut de Religione tractantem legat, aut retineat, est pariter excommunicatus excommunicatione Cœnæ, ex duplici titulo; videlicet ratione hæresis, & ratione lectionis, vel retentionis libri hæresim continentis, aut de Religione tractantis. Leander *de censur. tract.* 3. *disp.* 1. *quæst.* 5.

409 Semper autem in lectione librorum prohibitorum est attendenda gravitas materiæ, ubi communeest, quod legens partem notabilem, in qua non est error, peccat mortaliter, & censuram incurrit, si lectio sit sub censura prohibita; quia ob unum errorem totus liber est prohibitus, & sic quoad sui omnes partes; uti satis docte advertit Tamb. *in* 2. *libr. Decal. cap.* 1. §. 7. *num.* 25. Quod si consulto legas paucas lineas illas, ubi est error, ob quem liber fuit prohibitus, peccas mortaliter, & respective censuram incurris: quia cum illæ lineæ sint tota causa prohibitionis, inobedientia erit gravis: si autem eas legas non consulto, sed casu, excusaris ob parvitatem materiæ: *vid. num.* 367.

QUÆRES I.

420 *An famulus legendo librum hæretici impulsus a domino metu gravis cadente in virum constantem, incurrat censuram, si metus sit incussus in contemptum Religionis, seu potestatis Ecclesiæ?*

Peccare mortaliter, sed non incurrere censuram, tenent Candidus, & Saleites apud Leandrum *de censur. tract.* 2. *disp.* 9. *quæst.* 26. Ratio est, quia hic non peccat contra præceptum Ecclesiasticum de non legendis libris hæreticorum sub pœna censuræ; nam præceptum Ecclesiasticum non obligat cum tanto detrimento; sed contra præceptum divinum tuendi fidem, & Religionem, quod obligat etiam cum periculo vitæ.

Respond. peccare mortaliter, & censuram incurrere, Leander *cit.* Bord. *in man. consulti. sect.* 49. *num.* 41. Villalob. Filliuc. & alii permulti. Ratio 1. quia contemptus fidei est ab intrinseco malus, ut nulla ratione valeat cohonestari. Ratio 2. quia cum in tali casu iste obligetur sub mortali præcepto divino ad non legendum, prudenter præsumitur, quod etiam Ecclesia velit illum suo præcepto sub censura obligare.

QUÆRES II.

421 *An audiens alium legentem librum hæretici incurrat censuram?*

Negant Azorius, Sayrus, Graff. Laym. apud Leandrum *de censur. tract.* 3. *disp.* 1. *quæst.* 59. si audiat casu, aut si alium sua voluntate legentem ad audiendum accedat. Affirmant vero, si consilio, jussu, petitione, mandato inducat alium, ut sibi legat. Ratio est, quia qui per alium facit, per se ipsum facere videtur: 2. quia iste non se habet mere passive, sed active influendo, & ideo legit.

Absolute affirmant Leander *citat. quæst.* 58. & 59. Suarez, & Roccastul. apud ipsum, sive audiat casu, sive consilio, jussu, petitione, aut mandato inducendo. Ratio est, quia lectio constatur ex duplici actione, nempe ex prolatione, & preceptione verborum; adeoque audiens, cum percipiat verba, quæ proferuntur, dicitur lectionem consumare, & sic legere competive: 2. quia idem est periculum infectionis in audiente, & legente.

Respond. quod audiens legentem librum hæretici, sive

sive primo, sive secundo modo audiat, peccat mortaliter, sed non incurrit censuram. Port. *ver. Librorum prohibitio in addit. n.* 11. Tamburin. *lib.* 2. *Decal. c.* 1. §. 7. *n.* 32. Dian. *part.* 11. *tr.* 11. *resol.* 33. & apud ipsum Filliuc. Sanchez, Bonacin. & permulti. Ratio est, quia ex jure verba legis pœnalis sunt in propria, & stricta significatione accipienda.

Imo Tambur. *cit. n.* 33. concedit, quod si dominus audiat famulum indoctum suo jussu legentem librum latinum prohibitum, neuter peccet, nec incurrat censuram: non dominus, quia non legit, nec dicitur cooperari peccato alterius, quia solum inducit famulum ad materialem lectionem, quæ non est prohibita: *v. n.* 404. non famulus, quia materialiter legit. Dico tamen, famulum peccare mortaliter ratione cooperationis, si sit periculum infectionis in domino audiente; præsertim si sciret, eum audire animo errorem addiscendi.

422 Ad rationes oppositas: ad 1. primæ opinionis; in recensita regula, *qui per alium facit, &c.* factio non accipitur proprie, & stricte, sed interpretatur per fictionem juris; delicta vero in ordine ad pœnas, præsertim censuras, non fingunturj hinc ex communi sententia, censura lata contra facientes, non affinei mandantes, consulentes, inducentes, &c. Bordon. *cit. n.* 35. cum Bonacin. *qu.* 1. *de cens. par.* 6. Barb. & aliis; inducens autem alium ad legendum, proprie non dicitur legere, quia (ut advertit Bordon. *citat.*) lectio est actus physicus vitalis, inductio vero est actus moralis.

Per hoc solvitur secunda ratio, quia iste se habet active actione morali, non physica; physice autem quoad lectionem, quam audit passive se habet; ac proinde proprie non legit.

423 Ad 1. secundæ opinionis: lectio quidem dicit duas actiones, prolationem scilicet, & perceptionem, seu intelligentiam verborum, quæ tamen utraque fit in ipso proferente, quasi actus immanens hinc ex defectu intelligentiæ in ipso proferente, diximus *n.* 403. quod legens, & non intelligens, non est legens; ac proinde a censura excusatur.

424 Ad 2. licet idem sit periculum infectionis in audiente, & legente, non sequitur quod audiens censuram incurrat, sicut legens, quia lex solum expressit legentes, non audientes; quod aperte demonstrat noluisse audientem comprehendere: quia ex jure, *si aliud voluisset, expressisset*; & in odiosis non valet argumentum de casu expresso ad casum non expressum, ex identitate, aut similitudine rationis: *v. n.* 489.

425 Ratio autem, quare lex legentes, non audientes expressit, potuit esse; quia leges non ad ea quæ raro, sed quæ per se, & sæpe contingunt, se referunt, *leg. Nam ad ea, ff. de legibus*; lectio vero libri hæretici sæpe, auditio raro contingit; nam legens scienes se denunciandum, & puniendum, diligenter curat in occulto legere, ut a nullo audiatur, certum namque est, quod audiens legentem librum prohibitum, teneatur illum denunciare, Bordon. *in man. consult. sect.* 49. *num.* 40. & ideo lex fulminando censuram, legentes, non audientes expressit.

QUÆRES III.

426 *An legens librum hæretici in Gallia, Anglia, & aliis locis ubi Bullæ Cœnæ non est recepta, incidat in censuram?*

RESp. negative, Diana *part.* 1. *tr.* 11. *resol.* 35. Leander *de cens. tr.* 3. *disp.* 1. 9. 31. Decanus, Sanchez, & quamplures apud eos, quia hoc est commune cunctis legibus humanis; hinc Decanus *in sum. theolog. tr.* 3. *c.* 6. *qu.* 8. *n.* 4. ait, multos Catholicos in Germania excusari a censura, quia multis in locis Bulla usu recepta non est.

427 Non excusatur autem in locis illis, ubi Catholici sunt cum hæreticis permixti, & Bulla est usu recepta; ubi Leander *cit.* addit limitationem Hurtadi de Mendoza, his verbis.

Ait enim, quod illi, ad quos non spectat tueri fidem in dictis Provinciis, publica disputatione, aut scripto, minime possint tales libros legere, quamvis sit cum animo errores confutandi: bene tamen illi, quibus incumbit fidei propugnatio; quia tunc ipsa fides pateretur damnum, cum libris hæreticorum non inspectis, non possint illorum errores oppugnari: possunt ergo, imo & debent tales Doctores hujusmodi libros in dicto casu legere.

CAPUT X.

De retinentibus libros hæreticorum.

428 RETinere dicitur, qui apud se librum habet, sive proprium, sive alienum, quovis modo illum habeat, sive commodatum, sive ad ligandum, &c. sive retineat proprio, sive alieno nomine; quia Bulla non requirit, quod liber sit proprius retinentis, sed absolute prohibet, ne retineatur, & retinens alieno nomine, vere dicitur retinens, Bord. *cit. sect.* 49. *n.* 14. & *in Trib. fidei c.* 14. *n.* 72. etiamsi in aliena domo habeat, Busemb. *lib.* 7. *c.* 2. *dub.* 3. *art.* 4. *n.* 8. Bonac. *tom.* 3. *disp.* 1. *q.* 2. *pun.* 4. *n.* 15. unde hic a censura non excusatur.

429 Retinens ad confutandum, non excusatur a censura, Bord. *in man. consult. sect.* 49. *n.* 13. quia lex absolute prohibet, & factum respicit, non affectum: & intentio bona non potest cohonestare actum absolute prohibitum. Potest autem hic a suspicione hæresis se defendere, si id probet, ostendendo confutationes ante inventionem librorum factas, Bord. *cit. n.* 74. quia non potest præsumi suspectus de hæresi, qui ex professo hæresim impugnat: nec tunc adesse periculum infectionis constat contrario effectu, cum ex confutatione hæresis extirpetur; quoniam nulla causa potest producere effectum sibi contrarium; unde sicut calor non potest causare frigus, ita nec confutatio hæresis hæresim; hinc ait Bord. *cit. n.* 75. *Hic est singularis casus*, ex quo ab excommunicatione non infertur ad suspicionem hæresis, quia constat de ejus destructione.

430 Item non excusatur a censura retinens, etiam si cognoscat, nullum esse subversionis periculum, 1. quia hæc prohibitio non solum est facta ob periculum, verum etiam in odium hæreticorum, Diana *part.* 6. *tr.* 6. *resol.* 49. adeoque etiam si cesset periculum, non cessat finis adæquatus legis; de hoc puncto late agit Tambur. *lib.* 2. *Decal. c.* 1. §. 7. *n.* 36.

431 Non excusantur a Censura Cœnæ asportantes de uno in alium locum, vel vendentes scienter libros hæreticorum, Leander *de censur. tract.* 3. *disput.* 1. *qu.* 88. quia nedum sunt retentores, sed etiam fautores hæreticorum: excusantur solum, si illos asportent inclusos in capsulis, nesciendo ibi contineri libros hæreticorum.

432 Nec excusantur retinentes in bibliothecis ad ornatum sine animo legendi. Leander *cit. n.* 64. ob rationem *n.* 414. insinuatam.

433 Pro libris prohibitis, qui in Bibliothecis Regularium forte retinentur, Bordon. novissime *in man. consult. de anno* 1693. *sect.* 49. *n.* 15. cum Debene vult censuram tantum incurrere Superiorem Monasterii, si libros Inquisitori non consignet, minime Bibliothecarium, quia cum libri sint incorporati Monasterio, Bibliothecarius solum dicitur eorum habere curam; aliud autem est cura, aliud retentio. Ita ille, qui censuram etiam bibliothecarium incurrere prius dixerat in *Tribun. fidei de anno* 1665. *cap.* 14. *n.* 73.

434 Non excusatur Religiosus, qui librum e bibliotheca extractum in sua camera retinet, etiamsi de licentia superioris retineat; quia vere retinet, Bordon. *in Tribun. fidei cit.*

435 Inventus in domo cum libris prohibitis sibi ex hæreditate relictis, suspectus non erit, si sit vir bonæ famæ, nec alias super his, aut similibus inquisitus: sed præsumitur ignorans, Bordon. *in man. consult. sect.* 49. *n* 73. Alberghinus *c.* 32. *n.* 24. Carena *tit.* 10. *part.* 4. *n.* 27.

436 Dans librum prohibitum habenti facultatem legendi, nec dicitur retinens, nec incurrit censuram, nisi prius legerit, aut retinuerit, Bordon. *cit. n.* 31. contra Bonacin. *de censur. n.* 18. quia recipiens, & tradens, sunt correlativi, correlativorum autem pat est judicium; unde si unus licite recipit, alter licite tradit.

437 Nec obstat, quod dominus amiserit jus, & dominium libri, quia non dat, ut suum, nec donat, sed consignat habenti facultatem legendi, qui postea tenetur illum Superiori consignare ad comburendum.

438 Libri igitur, statim ac sunt prohibiti, desinunt esse juris, & dominii habentis, sed fiunt juris, & dominii Tribunalis S. Officii, in ordine tamen solum ad comburendos; & hoc pacto prohibitio est quædam confiscationis species, Bordon. *cit. sect.* 48. *n.* 42. Hinc habens librum prohibitum, illum alienare non potest, alteri dando, vendendo, &c. quia est fisci S. Officii, ut comburat, Bordon. *sect.* 48. *n.* 44.

439 Servus retinens pro domino habente licentiam, aut quis emens, vel ligans librum ad instantiam ejus, qui pariter licentiam habet, excusatur, quia licite retinet; nam cui conceditur aliquid, conceditur facultas ad hibendi media ad ejus consecutionem: media namque sequuntur naturam sui finis, & ab eo regulantur, *l. Oratio* 16. *ff. de sponsal.* ita Bord. *cit. sect.* 49. *n.* 19.

Hoc autem dico verum de servo, si retineat præstando actualem famulatum domino, ut librum habeat, v. gr. librum tamquam bajulus deferendo domino; minime si librum in propria domo, aut in proprio cubiculo a domini cubiculo distincto retineat, quia licentia retinendi concessa domino non communicatur servis, nisi in quantum sunt media, ut dominus habeat; hinc si Superior Monasterii licentiam habeat retinendi libros prohibitos, non proinde potest subditis eosdem in propria camera retinere.

440 Qui statim ac cognovit, librum esse prohibitum, illum donavit amico, qui haud amplius eum apud se habet, non incurrit censuram, quia vere non retinet, Bordon. *cit. n.* 20. Peccat autem mortaliter contra obedientiam ratione præcepti, quo illum consignare debebat Inquisitori.

QUÆRES.

441 *Liber quidam Hæretici de medicina tractans, aliquas tamen continens hæreses, fuit in duas partes divisus, & quia Petrus retinet partem illam, ubi hæresis non continetur, petit, an incurrat censuram Bullæ Cœnæ?*

NEgat Ugolinus 2. *part. de casibus reserv. Papæ, verb. Ac retinentes num.* 3. Sucrojus *in Bullæ Cœnæ cap.* 1. *n.* 180. apud Dianam *part.* 10. *tr.* 12. *resol.* 47. quia si una, vel altera hæresis, quæ continebatur in libro, inveniatur abrasa, aut ea folia detracta, ex ejus lectione, aut retentione, non contrahitur censura; quia tunc liber non continet hæresim, nec adest periculum eam reperiendi: *v. n.* 358. & 359.

442 Secundo, quia ex communi cum Bonac. Sanchez, Durando, & Alberghino *cit. supr. sub n.* 359. si opus hæretici pluribus constans tomis coeuntibus in unum volumen, quod unam, aut aliquas hæreses continet, dividatur in plures tomos, tunc non incurrit censuram cœnæ qui legit, aut retinet tomum illum, qui nullam continet hæresim. Pariter si liber hæretici unam, aut aliquas hæreses continens, dividatur in plures partes, tunc non incurrit censuram, qui legit, aut retinet partem illam, quæ nullam continet hæresim.

Corroboratur paritas; nam in hac re, vel attenditurpericulum hæresis: & hoc æque in utroque casu evitatur: vel odium hæreticorum, eorumque doctrinæ; & hoc in neutro casu effugitur: igitur vel in utroque casu censura incurritur, vel in neutro.

443 Nec officit, quod pars illa sit pars libri hæretici; quia si illa, etiam a libro est divisa, adhuc est pars libri, & inde sufficiens ad censuram, etiam folium a libro divisum erit pars libri, & inde sufficiens ad censuram; & tamen ex *n.* 469. qui unum, vel alterum folium a libro separatum legit, aut retinet, non incurrit censuram Cœnæ; quia ob divisionem, nec actu, nec potentia saltem proxima est liber.

444 Resp. eum incurrere censuram Bullæ Cœnæ. Leander *de censur. tract.* 3. *disp.* 1. *quæst.* 46. Bonac. Fagund. Trullench. & alii apud ipsum. Ratio est, quia *ex n.* 398. eo ipso quod liber hæretici continet unam hæresim, est prohibitus totus, ac proinde prohibitio, & censura transfunditur in omnes partes; quatenus est liber prohibitus ratione totius, & quia pars libri divisa a comparte est vere pars libri hæretici, qui continet hæresim, ideo legens, aut retinens, censuram Cœnæ non effugit.

445 Ad 1. rationem in oppositum dico, eam esse veram, si hæresis sit abrasa authoritate publica.

446 Ad 2. paritas quidem est valida, ut Diana *cit.* eam non solvat, nec opinionem refutat; sed disparitas est; quia, quando volumen constatum ex pluribus tomis, dividitur in plures tomos, quilibet tomus jam divisus constituit per se unum librum, qui non dicit ordinem per se, sed per accidens ad alium tomum in ordine ad faciendum unum volumen, & librum, quoniam unus tomus solitarie perfectum constituit librum independenter ab alio tomo: non sic est in casu nostro, ubi non fit divisio unius libri in plures tomos, sed unius tomi in plures partes; quia supponitur, quod liber non constet pluribus tomis, & ideo quælibet pars libri divisa est per se ordinata ad compartem, & totum librum damnatum; ac proinde non obstante divisione pars retinet prohibitionem, & censuram, quam eam legens, aut retinens incurrat.

447 Ad 3. disparitas est ex *n.* 369. quia unum, vel alterum folium separatum est scriptum, non liber, nec pars libri potentia proxima: in casu vero nostro pars divisa, cum non supponatur folium, sed volumen, saltem unius quaterni, non est scriptum, sed in se liber, partialis tamen, quatenus est per se ordinata ad compartem, & totum.

Confirmatur. Folium, quia per divisionem a libro evadit scriptum, dicitur in potentia remota liber; igitur pars libri, de qua est sermo, quia per divisionem non evadit scriptum, retinet actu esse libri in se, & in potentia proxima esse libri totalis continentis hæresim.

CAPUT XI.

De imprimentibus libros hæreticorum.

448 IMprimentium nomine veniunt: *Officinæ impressoriæ dominus, cujus auctoritate libri typis mandantur: qui typos ordinant, & componunt: qui sic compositos intingunt atramento: qui torcularia premunt: qui chartas madefaciunt, aut madefactas torcular i suppositant: hi namque omnes imprimere dicuntur, & ideo omnes censura Bullæ Cœnæ innodantur*; ita Leander *de cens. tract.* 3. *disp.* 1. *quæst.* 82.

Transcribentes libros hæreticorum, eandem censuram incurrunt, quia nulla est in substantia diversitas; imo sunt fautores hæreticorum; cum eos sic maxime adjuvent ad propagandos errores. Leander *cit. q.* 87.

449 Qui expensas impressionis facit, non incurrit censuram; quia non dicitur imprimere, sed remote ad impressionem concurrere: peccat tamen mortaliter; incurrit autem censuram ut fautor, si id faciat, ut facat

veat hæresi. Imo & omnes sub nomine imprimentium *num.* 448. relati; erunt etiam fautores, si ea ministeria exhibeant, ut faveant hæresi. Leander *cit. qu.* 84. & 86.

450 Corrector exemplaris impressi hanc censuram non incurrit. Leander *cit. quæst.* 83. Fagund. Suarez, & alii apud ipsum, contra Filliuc. Palao, & Tambur. *lib.* 2. *Decal. c.* 1. §. 7. *n.* 46. quia proprie non est impressor, sed impressi inspector; incurrit autem censuram Cœnæ ratione legeatis librum hæretici, si corrigendo notabilem partem legat.

451 Tradens librum, ut imprimatur, non est impressor, sed faciens imprimere, Fagund. *lib.* 1. *in Decal. cap.* 14. *n.* 37. contra Leandrum *cit. quæst.* 85. & Tambur. *cit.* unde incurrit censuram Cœnæ, non ut impressor, sed ut hæreticus, si est libri auctor, vel ut fautor, si non est auctor, cum sic maxime faveat hæresi, propagando.

452 Qui impressoribus vendunt characteres æneum, papyrum, atramentum, & alia ad impressionem necessaria, non incurrunt censuram, nisi ea ministrent, ut faveant hæresi; quia tunc erunt fautores, non impressores, nam non concurrunt proxime ad impressionem, Leander *cit. qu.* 86.

CAPUT XII.

De defendentibus libros hæreticorum.

453 DEfendentes libros hæreticorum subduntur tantum Bullæ Cœnæ, non Bullæ Pii IV. aut Indicis: Quia in his nulla fit mentio de defendentibus.

454 Ex Bordon. *in man. consult. sect* 49. *n.* 85.

Modi defendendi librum hæretici sunt, si verbis vel factis, aut scripturis exaltetur liber probando, quæ in eo scriptæ sunt, esse vera. Qui librum abscondit. Qui impedit, ne deferatur ad S. Officium, aut ne comburatur. Qui laudat opus, qui persuadet non esse dignum combustione, vel injuste fuisse prohibitum.

455 Excusatur, qui laudat stylum libri, vel ingenium Auctoris, vel bonam doctrinam, quæ in eo est, sed non quatenus in eo est. Item, si dicat: hic liber esset bonus, si non contineret hæresim, Busemb. *lib.* 3. *cap.* 2. *dub.* 3. *art.* 5. *n.* 8. Leander *de censur. tract.* 3. *disp.* 1. *qu.* 94. & 95. quia hæc laudat secundum se, non ut opera hæretica, & sic non defendit librum hæretici.

Absolute laudans librum hæretici, sanas continentem doctrinas simul & pravas, incidit in censuram, Leander *cit. qu.* 96. quia illum simpliciter laudare est defendere.

QUÆRES I.

456 *An laudans librum hæretici ex professo de Religione tractantem, nullum tamen errorem continentem, incurrat censuram?*

AFfirmat Salelles 144. *num.* 197. *quia hæc locutio: hic liber seclusa hæresi, est optimus, non est dignus prohibitione, aut combustione; tametsi nullo præsente proferatur, magna est ejus laudatio; ergo aliqualis defensio.*

457 Negant Leander *cit. qu.* 96. & Bord. *cit. n.* 87. si laudatio sit operis in se; quia laudatio libri de doctrina libri in se bona, non est mala, nec prohibita; adeoque per se non continet defensionem libri, ut est ab Auctore tali, nempe hæretico. Monet tamen Leander, ut laudatio non sit tanta, ut videatur Auctor & doctrina ejus simpliciter commendari.

458 Ad locutionem, quam adducit Salled. responder Bordon. *citat.* verba illa esse iniquam laudationem, si referantur ad Auctorem, minime si ad opus in se spectatum, cum sit bonum. Et in foro externo (ait) acceptandum esse sensum, quem sic loquens declarat se intellexisse.

QUÆRES II.

459 *Petrus nullum habens errorem in intellectu, sed vero Catholicus, ingenii tamen gratia, nulla præsente edidit scripturam in defensionem libri hæretici, quam nulli ostendit, sed apud se custodit. An incidat in censuram Cœnæ?*

REsp. affirmative. Leander *citat. quæst.* 90. Constat ex verbis Bullæ sub *n.* 319. *Quomodolibet defendentes, ex quavis causa, publice, vel occulte, quovis ingenio, vel colore.*

QUÆRES III.

460 *An censuram incurrat, qui solius disputationis gratia librum hæretici defendit?*

RResp. affirmative, Leander *cit. quæst.* 90. Sanchez, Trullench, & alii, constat ex verbis *num.* 459. relatis: *Quovis ingenio, vel colore.*

Hinc librum hæretici defendere dicitur, & censuram incurrit, qui disputationis gratia doctrinam pravam talis libri rationibus confirmat, vel ad argumenta Catholicorum in libro relata solutiones dat; quas rationes, & solutiones non impugnat.

QUÆRES IV.

461 *Petrus ei proposito quodam libro Calvini continente hæresim, dixit: volo defendere hunc librum esse bonum, & nullam continere hæresim. An censuram incurrerit?*

AFfirmat absolute Castropal. *tom.* 1. *disp.* 2. *punct.* 10. §. 2. *n.* 14. dicens, cum esse defensorem.

462 Respond. non incurrisse, si præcise fierit in sola voluntatis ostensione, Leander *citat. quæst.* 91. Bordon. *citat. num.* 86. Sanchez, Fagund. & alii: quia Bulla exprimit factum, *defendentes* velle autem facere, non est facere. Incurrit vero (ait rite Leander) *si cum effectu defensionem sit aggressus, aut jam esset quasi in procinctu paratus ad illam, provocans ad certamen volentes contrarium sustinere; quia hoc jam moraliter defensio actualis reputatur.*

CAPUT XIII.

De Libris prohibitis comburendis, aut expurgandis.

463 LIbri perpetuo quavis causa prohibiti, sunt Inquisitoribus, aut Episcopis respective confiscandi; juxta dicta superius, sub termino præfixo in ipsa Bulla Urbani *num.* 340. quia tempus illud fuit appositum ad solicitandam confiscationem, non ad terminandam obligationem, Bordon. *in man. consult. sect.* 48. *n.* 38.

Dixi, *sub termino præfixo in ipsa Bulla Urb.* nisi aliud brevius tempus fuerit in edictis Inquisitorum præscriptum, quod debet attendi; hinc in edicto Inquisitorum Regni Siciliæ pro confiscandis expurgatori libris expurgandis, solum tempus quindecim dierum præscribitur.

464 Ubi nota, quod si potens librum hæretici commode intra duos dies confiscare, illum non confiscet, incurrit censuram Bullæ Cœnæ, ut retentor: *vid. num.* 365.

465 Inquisitores, & Episcopi respective libros perpetuo quavis causa prohibitos quantocyus comburere debent, ex Bulla Urbani VIII. relata *n.* 348.

466 Dictio *quantocyus* (inquit Bord. *citat. n.* 50.) idem valet ac *quamprimum, importans spatium trium mensium in magnis, duorum in parvis.* Bord. *dif.* 502. Salelles *reg.* 141. *num.* 95. ait, *intelligendum, nisi dilatio combustionis expediat ad formandum processum, vel ad convincendum reum ab abusu illius; expedita ergo causa comburantur libri; ita ille.*

467 Libri prohibiti ad tempus, donec corrigantur, deferendi sunt Inquisitori, aut Expurgatori ad id ab eo deputato intra terminum præscriptum juxta dicta *n.* 463. quia fac.a expurgatione possunt absque nova licentia retineri.

468 Expurgator debet eos corrigere juxta exemplar correctorii a Magistro Sacri Palatii, aut a Tribunali Inquisitionis confecto.

469 Non potest quis per se ipsum sine mortali eos expurgare, nisi de licentia Inquisitoris, aut Episcopi respective. Lapus *part.* 4. *lib.* 25. *art.* 4. *diff.* 1.

QUÆRES I.

470 *An aliquam censuram incurrat, & sit suspectus de hæresi, qui librum hæretici Inquisitori non consignat, sed propria auctoritate comburit.*

LEander *cit. qu.* 70. & 71. cum aliis tenet non incurrere Excommunicationem Bullæ Cœnæ, sed excommunicationem Julii III. & Pii IV. nam in Bulla Pii IV. *Cum mediatis*, apud Bordon. *in Man. consult. sect.* 48. *num.* 54. præcipitur consignatio librorum prohibitorum, his verbis:

Monemus, ac eis, & cuilibet eorum in virtute S. Obedientiæ, & sub incursu hæresis, ac omnibus contra hæreticos de jure inflictis, & promulgatis, tam Ecclesiasticis, quam temporalibus sententiis, censuris, & pœnis.

Quod præceptum confirmavit Pius IV. anno 1554. per aliam Bullam, quæ incipit; *Pro munere.*

471 Resp. Comburentem per se ipsum librum hæretici, peccare moraliter; non esse autem suspectum de hæresi, & nullam censuram incurrere. Bord. *cap. n.* 55. & alii apud Leandrum *cit.*

Probatur: peccat mortaliter, quia contra præceptum obedientiæ.

Non est suspectus de hæresi, quia comburendo non amat, sed odit hæresim.

Non incurrit excommunicationem Bullæ Cœnæ, quia Bulla Cœnæ relata *n.* 319. solum exprimit legentes, retinentes, imprimentes, & defendentes libros hæreticorum, & nullam mentionem facit de comburentibus.

472 Non incurrit excommunicationem Julii III. & Pii IV. *n.* 305. relatam, de qua est difficultas, 1. Quia Alexand. VII. *n.* 332. relatus, omnes pœnas in materia librorum prohibitorum reduxit ad pœnas, & formam Bullæ Cœnæ, Indicis, & Pii IV. super confirmatione dicti Indicis edita, quæ incipit; *Dominici gregis.* Ubi non infligitur censura non consignantibus, sed retinentibus, aut legentibus.

473 Secundo, quia ipse Julius III. & Pius IV. relati (ut advertit satis docte Bord. *cit. n.* 54. & Pueronus apud Dian. *part.* 10. *tract.* 18. *res.* 46.) præfatis pœnis afficiunt non consignantes, minime ut non consignantes, sed ut retinentes, in quantum scilicet supponuntur retinere libros, quos non consignant. Constat ex ipsis verbis ejusdem Bullæ prope finem, his verbis:

Volumus autem, quod si, qui libros Lutheranos, seu alios prædictos infra spatium, & terminum hujusmodi dictis Inquisitoribus consignaverint, nisi ipsi alias, quam ex retentione librorum hujusmodi hæretici, seu de fide suspecti fuerint, eo ipso etiam absque aliqua desuper facienda abjuratione, a censuris, & pœnis propterea forsan incursis in utroque foro absoluti sint, & esse censeantur, prout nos, &c.

Pura igitur non consignatio, non afficitur censura; bene vero retentio, idque etiam de libris prohibitis primæ classis, & a fortiori.

474 Eadem ratione, non consignantes, sed comburentes libros Catholicorum, prohibitos, quia continent hæresim, aut falsi dogmatis suspicionem, incurrunt censuram Indicis, de qua *n.* 331. minime ut non consignantes, sed ut notabiliter retinentes.

Constat ex tenore ipsarum prohibitionum librorum secundæ classis, nempe Authorum Catholicorum, & notissime ex prohibitionibus, quas fecit Innocent. XI. una, *Cum sicut accepimus*, die 16. Sept. 1680. alia, *Cum sicut nobis* 26. Februarii 1687. Ubi sub excommunicatione majori interdicit lectionem, & retentionem quorumdam librorum; deinde absque ulla expressione censuræ præcipit, ut qui eos habuerint, *Teneantur tradere, atque confignare locorum ordinariis, vel Inquisitoribus, qui exemplaria sibi tradita illico flammis abolevi curent.*

475 Non consignantes vero, sed comburentes libros hæreticorum hæresim non continentes, nec de Religione tractantes, aut libros Catholicorum prohibitos non ob hæresim, vel ejus, aut falsi dogmatis suspicionem, sed ob aliam causam, etiamsi sint notabiliter retinentes, peccant mortaliter, sed nullam censuram incurrunt; quia tales retentores nulla censura afficiuntur, juxta dicta *n.* 434.

QUÆRES II.

476 *An possit quis sine peccato libros hæretici per se comburere, si non valeat eos sine suo gravi damno aut periculo Inquisitoribus consignare?*

REsp. affirmative, si timor damni, & periculi sit verus, & prudens, Leander *de censur. tract.* 3. *disp.* 1. *qu.* 72. Bord. *in Bullam Cœnæ cap.* 1. *num.* 108. Sanch. Fagun. Trullench. & alii apud illum. Quia lex humana non obligat cum tanto detrimento; *vid. num.* 271.

477 Sed difficultas est in assignando, cujus mali timor possit ex hujusmodi librorum confiscatione contingere. Bordonus citat. ait:

Dicendum existimo excusari eum, non solum qui bona fide a se ipso comburetur, sed etiam qui mensa pœnæ, aut quia ipse librum composuerit, aut quia sine facultate legerit, vel retinuerit, a se ipso comburetur. Nam alias & finis legis habetur, quod scilicet liber supprimitur, & ad simplicem actum obedientiæ non videtur cum tanto discrimine ipse obligandus.

478 Sed rite id non probat Diana cit. his verbis:

Sed ego non video, quare legens hæreticum librum absque facultate possit illum comburere, & non potius Confessario præbere, ut illum deferat Inquisitoribus; & sic observabit Constitutiones Pontificum absque periculo, & discrimine suo.

479 Adde, hunc censeri sponte comparentem. Hinc Julius III. *n.* 308. relatus, non confiscantes ibi expressos, ex retentione, quam supponit, non præcipit, ut puniantur, sed illis indulget, ut facta confiscatione, absque aliqua abjuratione, a censuris, & pœnis ex retentione incursis, eo ipso in utroque foro sint absoluti.

480 Melius Leander cit. assignat:

Cum enim Domini Inquisitores, quando liber hæreticus illis defertur, interrogent deferentem, unde illum habuerit, an illo usus fuerit, &c. hinc est, quod aliquando possit contingere, grave aliquod damnum deferenti evenire.

481 Illud mihi verum, quod non potens librum hæretici Inquisitori deferre, vel quia ei opportunitas deest, vel quia aliqua rationabilis causa id non permittit, & inde sit adstrictus librum diu apud se retinere, usquequo opportunitas suppetat; tunc potest illum propria authoritate comburere, quia ex una parte ad impossibile nemo tenetur: *vid. numer.* 190. & ex alia melius facit quis comburendo, quam serpentem pulchrum visu, sed te pestiferum, apud se, cum sui, aut aliorum periculo, retinendo; sola curiositas humanæ conditioni novitatis amicæ connaturalis sufficientes dabit saltem ad legendum impulsus. Cujus autem fortitudinis se jactabit luteum figmentum, ut in occasione labendi diu permanceat, ne frangatur, securum? *vid. num.* 365.